

l'arjau

REVISTA CULTURAL

Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols

Núm. 73 ABRIL 2015

CALIDOSCOPI

Els pescadors guixolencs

■ L'ENTREVISTA

CARMELO MARTÍNEZ, patró major de la Confraria de Pescadors de Sant Feliu de Guíxols, ens explica com és la seva feina i la seva experiència al capdavant d'aquesta institució

■ CONTRASTOS

Poetes del vent

■ LES IMATGES

La pesca d'abans

Retrat d'un grup entre els llaguts dels pescadors, als anys vint.
AMSFG. Fons Francesc Llorens. (Autor: Francesc Llorens)

EN AQUEST NÚMERO...

■ PRESENTACIÓ	03
■ CALIDOSCOPI	
Els pescadors guixolencs	04
El punt de vista	06
L'entrevista. Carmelo Martínez	40
Contrastos	44
Les imatges	46
Les pintures	49
■ DIRECTORI	43

EDICIÓ

AJUNTAMENT DE SANT FELIU DE GUÍXOLS
www.guixols.cat

REDACCIÓ

ARXIU MUNICIPAL
SERVEI DE PUBLICACIONS D'ARXIU
C/ta. de Girona, 45-47
17220 St. Feliu de Guíxols
Tel. 972 32 25 93

COORDINACIÓ

M. ÀNGELS SUQUET

CONSELL DE REDACCIÓ

JOSEP AULADELL, MARC AULADELL,
PERE CARRERAS, JORDI COLOMEDA,
DAVID HERNÁNDEZ

COL·LABORADORS

JUAN LLUIS ALEGRET, JOSEP AULADELL, LOURDES
BOIX, ALFONS GARRIDO, MIQUEL MARTÍ,
CARMELO MARTÍNEZ, RAÚL MATA, SALVADOR
ROVIRA, M. ÀNGELS SUQUET, JOANA VALLS,
JOSEP M. VICENS

FOTO DE LA PORTADA

PESCADORS TRAIENT UN LLAGUT DE L'AIGUA ALS
ANYS VINT. AMSFG. FONS FRANCESC LLORENS.
(AUTOR: FRANCESC LLORENS)

ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC

ELISENDA LORÉS I MIREIA TRULL

DISSENY I MAQUETACIÓ

DOSIS PROJECTES GRÀFICS

IMPRESSIÓ

GRÀFIQUES BIGAS

ISSN 2013-0813
DIPOSIT LEGAL: GI-1.611-89

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el
disseny, fotografies, dibuixos i estadístiques, no pot
ser reproduïda, emmagatzemada ni transmesa de
cap manera ni per cap mitjà (electrònic, mecànic,
òptic, de gravació o bé fotocòpia) sense autoritza-
ció prèvia de l'autor i editor.

MILLOR INICIATIVA
DE COMUNICACIÓ
INSTITUCIONAL
2014

Premis
Carles Rahola
de Comunicació Local

Detall d'unes caixes de peix a la llotja de Sant Feliu de Guíxols. Procedència i autor: Jordi Ferrando

PRESENTACIÓ La pesca és una de les activitats marineres amb més tradició a Sant Feliu de Guíxols i, en general, a la Costa Brava. S'ha mantingut passant per davant d'altres activitats com la salaó de peix o la construcció d'embarcacions, que durant segles l'havien superada en importància. Avui dia es considera que és un sector consolidat, tot i que el seu futur, sempre imprevisible, encara ho és més perquè es troba a mercè de la naturalesa. La sostenibilitat de la pesca és un dels aspectes més preocupants. La blavor del mar desafia els científics amb nombroses incògnites que es podran aclarir només amb estudis rigorosos realitzats a llarg termini. A Sant Feliu de Guíxols, a diferència d'altres llocs de la Costa Brava, s'ha optat per sistemes de pesca poc agressius, cercant peix de qualitat. No hi ha pesca d'arrossegament, prevalen les arts menors i l'encerclament.

Des de l'època medieval, l'aïllament que va caracteritzar les poblacions costaneres del nostre territori les va apartar de la industrialització de l'edat contemporània. Tan sols la indústria surera, tan important a la nostra ciutat, actuà com a revulsiu i suposà la construcció de ports i trens. La pesca, una indústria familiar i petita, sembla que també està destinada a sobreviure-la. Segurament hi té a veure el seu funcionament corporatiu, a l'empara de les confraries, hereves dels gremis medievals. Aquestes institucions, vertebradores de l'activitat del sector, vetllen pels interessos dels pescadors organitzant la subhasta de peix, subministrant material i estris a les embarcacions o fent d'intermediàries en molts tràmits amb l'Administració pública. Lluny de la imatge romàntica que evoquen les fotografies antigues, la pesca avui dia no es pot concebre sense la tecnologia en la navegació i la localització de la pesquera, sense la mecanització de l'extracció. Però l'arribada dels vaixells a port i la descàrrega del peix continuen oferint als profans un espectacle fascinant. Volem contribuir a donar a conèixer el món de la pesca i a fer que els guixolencs el sentin proper.

CALIDOSCOPI

Els pescadors guixolencs

“La pesca és com la poesia, s’ha de néixer pescador”, Izaak Walton. Aquesta frase correspon a un escriptor anglès del segle XVII, autor d’un excepcional manual de pesca en el qual manifesta la seva gran estimació per la natura. L’hem escollida perquè reflecteix els aspectes més romàntics d’aquesta professió com la vocació dels pescadors per la seva feina o la seva pertinença a famílies amb llarga tradició en aquest món. La comparació de la pesca amb la poesia evoca la navegació, la lluita amb el mar i el vent, la solitud, el desafiament de la captura. Els escrits d’aquest L’ARJAU pretenen anar més enllà d’aquesta imatge idealitzada i explicar la història i l’actualitat dels pescadors de Sant Feliu de Guíxols. L’escrit de Juan Lluís Alegret, Miquel Martí, Alfons Garrido i Raúl Mata fa una valoració de la importància del patrimoni pesquer a la Costa Brava. Josep Auladell descriu què podem saber dels pescadors a través dels documents de l’Arxiu Municipal. Josep M. Vicens fa una descripció detallada de com han evolucionat les tècniques i els ormeigs de pesca des del segle XVIII a Sant Feliu de Guíxols. Salvador Rovira ens explica com ha estat la pesca en les darreres dècades, quina és la funció de la Confraria de Pescadors i les seves iniciatives per dinamitzar el sector. Lourdes Boix recull els testimonis de tres pescadors de Sant Feliu de diferents edats i procedències que expliquen els seus records i com veuen el futur de la professió. Joana Valls parla del món de la pesca que va conèixer treballant com a cuinera de can Peric i ens revela una de les receptes més reeixides de la taverna. Carmelo Martínez, patró major de la Confraria de Pescadors, parla de la seva experiència en aquesta professió i de la seva dedicació a l’entitat.

Vist pel **PATRIMONI** “DE BARCA VELLA TOTHOM EN FA ESTELLA”: REPENSANT LA IDENTITAT MARÍTIMA DE LA COSTA BRAVA. Des que Ferran Agulló encunyà el 1908 el terme Costa Brava, aquest territori s’ha transformat d’una forma espectacular, vertiginosa i irreversible. El desenvolupament econòmic del segle xx ha devorat en bona mesura els estils de vida tradicionals de la gent d’aquest litoral. El 1986 Yvette Barbaza lamentava, en la traducció al català de la seva tesi doctoral defensada el 1966, el desgavell provocat per l’especulació i la promoció d’un turisme de masses desenfrenat i d’escassa qualitat. En pocs anys havia canviat radicalment la façana costanera catalana, la que ella havia conegut, estudiat i estimat dues dècades abans.

Ara, passats trenta anys d’aquella traducció, la tendència urbana i econòmica ha canviat poc, però moltes poblacions han capgirat els seus interessos tot impulsant projectes destinats a recuperar i valorar el testimoniatge del seu passat. En una època on la globalització obliga a aplicar nous mecanismes de posicionament en els mercats, a diferenciar els destins i a autenticar les ofertes, els municipis turístics apel·len ara, no només el clima i la platja, sinó també la seva memòria i els testimonis materials per “redescobrir” i donar visibilitat a la seva identitat marítima. L’interès per la recuperació del patrimoni neix, doncs, de la constatació que cap desenvolupament que esborra la identitat d’un poble és sostenible ni competitiu.

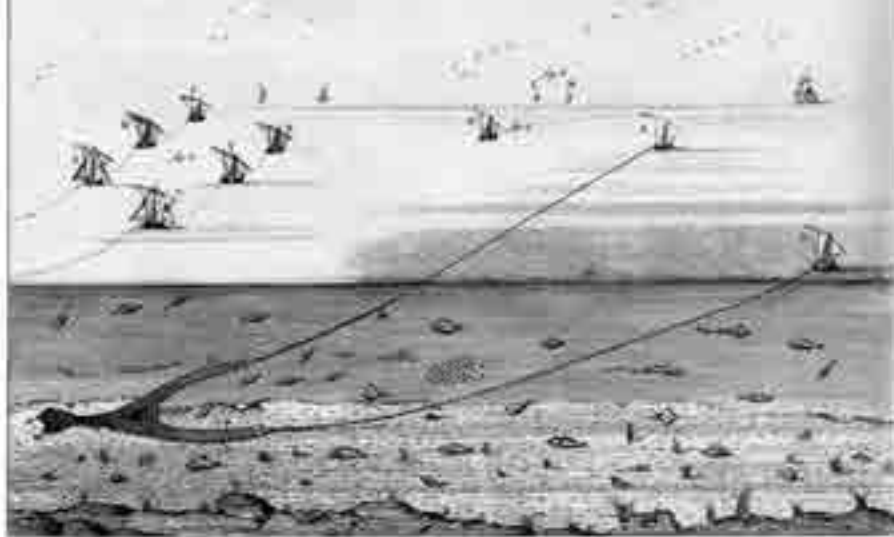
De forma pionera a la Costa Brava, Palamós va creure en la necessitat d’engegar un procés de patrimonialització de la cultura marítima, que s’iniciaria el 1996 amb el projecte de l’Inventari del Patrimoni Marítim i Pesquer de la Costa Brava

Potser arribem una mica tard. El patrimoni, i en especial el patrimoni marítim, ha patit en extrem la pressió urbanística a la qual s’ha sotmès el litoral. A la dècada dels anys noranta, es va començar a fer palesa aquesta degradació i el fet que només des del coneixement i la conscienciació es podria preservar i difondre un llegat que connectava el passat amb el present del territori. De forma pionera a la Costa Brava, Palamós va creure en la necessitat d’engegar un procés de **patrimonialització de la cultura marítima**, que s’iniciaria el 1996 amb el projecte de l’**Inventari del Patrimoni Marítim i Pesquer de la Costa Brava**. Liderat per l’antropòleg Joan Lluís Alegret, hi van participar la Universitat de Girona, el Museu de la Pesca i l’Associació d’Amics del Museu de la Pesca, en el marc de les convocatòries de l’Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya. L’objectiu del projecte es va centrar a localitzar, identificar i catalogar els béns patrimonials –immobles, mobles i immaterials– relacionats amb les activitats pesqueres de la costa gironina; un treball que s’allargà durant tres anys. S’inventariaren prop de 500 elements immobles, es van descriure més de 70 tècniques de pesca, es recolliren 1.500 imatges i es creà una xarxa d’informants que va permetre aplegar la memòria oral associada als espais, objectes i tècniques de pesca inventariats. De fet, aquella riquesa patrimonial documentada es troba en la base de la creació de l’exposició permanent del Museu de la Pesca.

La Costa Brava encara conserva importants elements del **patrimoni immoble marítimopesquer**. A tall d’exemple, al llarg del projecte s’identificaren i s’estudiaren desenes de **torres de guaita** aixecades arreu de la costa per alertar la població de la presència de pirates a la mar. Aquestes torres s’ubi-

Pescadors que arreglen les seves nanses a la platja, el 25 de gener de l'any 1962. AMSFG. Fons Jordi Rabell. (Autor: Jordi Rabell)

Representació de l'art de bou, art d'arrossegament, en un gravat del llibre

Representació de l'art de bou, art d'arrossegament, en un gravat del llibre *Diccionario histórico de los artes de la pesca nacional* d'Antoni Sañez Reguart, editat el 1792.

Pesca amb xàvega en un gravat del llibre *Diccionario histórico de los artes de la pesca nacional* d'Antoni Sañez Reguart, editat el 1792.

caven sovint a prop dels **camins de ronda**, ara tan valorats i freqüentats pels passejants i excursionistes, que comuniquen les viles costaneres i aquestes amb les platges i cales. Pescadors, traginers, *remendadores*, contrabandistes i carabiners n'eren els principals usuaris. Alguns d'aquests camins duïen fins a humils **botigues o barraques** que esquitxaven la costa, isolades algunes, agrupades altres, tot conformant incipients ravals i barris mariners que ara són autèntics municipis. Les botigues, objecte d'estudi en els darrers anys, eren espais polivalents, on els pescadors guardaven els estris i la barca, *remendaven* i armaven arts, elaboraven vi i salaons, es refugiaven del mal temps o simplement hi feien vida; van estar, per exemple, en l'origen de la cançó marinera o de plats de renom, com el mar i muntanya.

La navegació de cabotatge i la feina dels pescadors obligava a tenir **estacions de salvament** per guardar-hi tot el necessari per ajudar en situacions de risc i naufragi en mar, com els insubmergibles bots de salvament. Els **fars** són encara ara operatius per guiar navegants nocturns, si bé alguns s'han reconvertit per esdevenir alhora espais d'interpretació.

Els **escars o "trajos"** de pendent suau s'usaven per treure les embarcacions o fer-ne el manteniment. Als **estenedors**, on ara hi ha les tovalloles dels banyistes, els pescadors hi assecaven les xarxes al sol, sobre la sorra. Quan la pesca era abundant, el peix viu es deixava als **vivers** formats per cavitats a la roca, aïllades del mar, amb una aigua que les onades del mar s'encarregaven de renovar. Si es pescava a l'art o amb bolitx a l'encesa, els **eixugadors** eren

Llagut de sardinals avarat a la platja.
AM5FG. Fons Francesc Llorens.
(Autor: Francesc Llorens)

A la Costa Brava, el llagut fou el tipus d'embarcació més comuna de la flota pesquera i de petit cabotatge durant anys i panys; una embarcació de fins a seixanta pams, de fusta, arborada amb vela llatina i rem, molt funcional

les zones en terra des d'on els pescadors estiraven i recollien les xarxes. Si es pescava a la nit, amb llum, la teia del fester s'encenia en uns llocs concrets, els **encenedors**, per tal de no despistar el peix i molestar la resta de barcades.

Quasi cada vila de la Costa Brava albergava una o diverses **drassanes** o **mestranxes**, espais on es materialitzaven les idees dels **armadors a mans d'aquests savis i experts artesans que eren els mestres d'aixa**. A partir de les plantilles, els **mestres d'aixa** dissenyaven, muntaven, unien i folraven les diferents parts del bastiment a partir d'operacions precises transmeses generacionalment entre mestres i aprenents, de pares a fills. Els calafats feien estancs els bastiments amb estopa i brea. El resultat de la seva feina eren les **embarcacions**, l'eina principal de pescadors i mariners. A la Costa Brava, el **llagut** fou el tipus d'embarcació més comuna de la flota pesquera i de petit

cabotatge durant anys i panys; una embarcació de fins a seixanta pams, de fusta, arborada amb vela llatina i rem, molt funcional. A partir del segle xx, l'aparició dels quillats motoritzats va revolucionar la pesca, tot concentrant les flotes en les **dàrsenes** dels **ports** més preparats i despoblant de barques i pescadors la majoria de platges i cales. Els quillats han evolucionat igualment, i la fusta ha deixat pas a materials més resistents i barats de mantenir. Avui, quasi bé totes les barques són de fibra.

Pescadors i mariners van ser durant segles oficis intercanviables, que s'exerrien segons les perspectives en un o altre sector. A redós d'ells van sorgir també tot tipus d'oficis especialitzats: cordes, velers, ferrers, armadors de xarxes, constructors d'ormeigs, *remendadores*, saladores, boters, roders, palers, peixaters, consignataris, camàlics, traginers, faroners... Aquesta gent i les seves famílies habitaven els ravals de mar, ocupaven les platges i dinamit-

Racó de llevant de la platja de Sant Feliu de Guíxols durant el primer terç del segle xx. AMSFG. Col·lecció Municipal d'Imatges. (Editor: Àngel Toldrà Viazó)

Grup de dones entre les tendes dels pescadors de l'Escala que acampaven a la platja de Sant Pol mentre feien la temporada. AMSFG. Col·lecció Espuña-Ibáñez. (Autor: desconegut)

A partir del segle XVIII, les confraries es van convertir en gremis, i un cop dissolts aquests el 1868, en societats de socors mutus i pòsits de pescadors

zaven les viles litorals. Amb l'avenç tecnològic, molts oficis han desaparegut, però també n'han nascut d'altres com els pràctics del port, enginyers navals o els mecànics, vinculats al mar, les barques i a la pesca.

Durant mil·lennis, viure de la mar implicava acceptar que la **incertesa** dominava les expectatives vitals. El comportament del temps, de la mar i dels peixos es podia preveure a partir de la intuïció i l'experiència, però no es podia controlar ni manipular a voluntat. Per al pescador, el risc, el perill, l'accident i la catàstrofe podien aparèixer en qualsevol moment: un temporal, un naufragi, la pèrdua de la barca, la manca de peix, l'esclavatge fruit de la pirateria... Aquest sentiment de precarietat vital –també material– generà una espiritualitat marinera molt característica, que es pot veure representada, per exemple, en l'oferiment d'**exvots** a la divinitat i que encara es conserven en algunes capelles, o en la celebració d'actes votius, com les processons marítimes de la **Verge del Carme, Sant Pere o Sant Elm**.

Per gestionar tant la religiositat marinera com les conseqüències de la inseguretat en el mar es fundaren institucions de gestió del risc basades en la cooperació, la solidaritat i l'ajuda mútua, com ara confraries de pescadors, tresors de captius i gremis de mar. Aparegudes a l'edat mitjana, les **confraries** es multipliquen sota la doctrina del concili tridentí a partir dels segles XVI i XVII. S'encarregaven sobretot de la devoció a sant Pere, sant Pau o sant Telm –segons les poblacions– amb la dotació de capelles i retaules, de l'organització dels enterraments dels socis, assegurances, serveis mèdics i crèdits a baix interès. Gestionaven també serveis professionals a la comunitat, com els **tenyidors de xarxes**, o la defensa dels interessos del col·lectiu davant dels tribunals.

A partir del segle XVIII, les confraries es van convertir en gremis, i un cop dissolts aquests el 1868, en societats de socors mutus i **pòsits de pescadors**. A inici dels anys quaranta, l'Administració franquista va reimplantar per força la fórmula de les "confraries" com a òrgan de representació pesquera, amb totes les seves virtuts i defectes.

Aquestes institucions han deixat, però, un altre tipus de patrimoni material menys conegut: el documental. Als **arxius de les confraries** de pescadors, escampats aquí i allà, es conserva la història escrita del sector pesquer més recent. S'han inventariat alguns arxius, com Palamós, Port de la Selva o Lloret, però també és cert que la major part s'ha perdut o es troba en procés de desaparèixer.

Deu resultar estrany per a un pescador d'edat avançada que ara, en ple segle XXI, la seva experiència, acumulada en navegacions diàries i anònimes, tingui tanta importància per a la ciència i la gestió del patrimoni. Fa relativament

poc temps que s'ha redescobert la **memòria de la gent de mar** com a font per documentar els seus estils de vida, la cultura i els seus hàbits. Si és cert que constitueix sempre una versió subjectiva de l'experiència viscuda, també ho és que l'acumulació d'aquest testimoni és com la mina del rei Salomó per a les viles que reivindiquen la seva identitat col·lectiva a través de nous conceptes com la *maritimitat*, entesa com la condició que posseeixen totes aquelles persones o poblacions que estan, o es pensen, vinculades d'una manera o altra amb el mar. Així, aquest treballador, invisible o marginat durant segles, que va prosperar gràcies a les millores tècniques introduïdes a les barques, passa ara a la primera línia del discurs patrimonial.

Els temes que es recuperen avui a través de la memòria oral són tan nombrosos com apassionants: des del coneixement del medi, dels peixos o els núvols, a les tècniques i habilitats de pesca i navegació, passant pels aspectes econòmics o les manifestacions socials i culturals, com la parla, les llegendes, la música o la gastronomia. Precisament la gastronomia guanya protagonisme en la patrimonialització de la cultura marítima de la Costa Brava, perquè lliga perfectament amb les expectatives dels "nous visitants": el coneixement del territori a partir d'experiències singulars i autèntiques. I què hi ha de més autèntic que un bon ranxo de pescadors, un suquet de congre o uns fideus rossejats? La destinació en conjunt treballa per recuperar el llegat gastronòmic dels seus pescadors amb l'ànim de posar-lo al servei del nou turisme cultural que s'obre pas al territori.

Alguns especialistes i acadèmics lamenten que l'actual recuperació del patrimoni marítim tingui més un valor de canvi que no d'ús, és a dir, que es consideri un mer actiu econòmic, es mercantilitzi i que es posi al servei de les lògiques del turisme i de tot el sector serveis que en viu. Potser sigui l'única manera de preservar el passat: si se li pot posar preu o serveix per posar preu. Ara bé, no és menys cert que també hi ha institucions, associacions culturals i particulars que treballen de manera totalment desinteressada i vocacional per salvaguardar tot allò que queda de la història marítima i pesquera de la Costa Brava. Gràcies a ells, avui el nostre territori pot connectar amb el seu passat per saber avui què és i que vol ser en el futur.

Juan Lluís Alegret
Miquel Martí
Alfons Garrido
Raúl Mata

Càtedra d'Estudis Marítims
(Universitat de Girona - Ajuntament de Palamós)
Museu de la Pesca

Vist per la **CONFRARIA DE PESCADORS** LA PESCA PROFESSIONAL A SANT FELIU DE GUÍXOLS. ESTAT ACTUAL. El sector de la pesca ha canviat completament arran de l'evolució tecnològica, especialment a partir del segle xx. Aquests avenços, certament, han facilitat en alguns aspectes la feina dels pescadors, encara que no ha deixat de ser molt dura. La tecnologia, de retruc, ha provocat també la reducció de les tripulacions i el risc de sobreexplotació d'un mar on, a causa de diversos factors mediambientals, el peix ha disminuït. Totes aquestes circumstàncies han posat a prova seriosament la continuïtat de l'ofici i han esdevingut un repte que la Confraria de Pescadors de Sant Feliu de Guíxols ha afrontat amb iniciativa i nombroses actuacions.

La visió bucòlica i romàntica del mirall de mar que és la nostra badia, les seves barques de pesca i les xarxes estirades en el moll, amaga darrere seu la dura tasca d'un bon nombre de persones que amb el seu esforç contribueixen a mantenir la pesca professional de Sant Feliu de Guíxols.

No descobrim res quan es diu que la pesca a la nostra ciutat ha minvat, ben mirat la pesca professional arreu de Catalunya ha patit una davallada important aquests darrers anys, motivada per la duresa de la feina, la manca d'un relleu generacional i la reducció de la flota, emparada en ajuts econòmics per desballestar embarcacions, que de moltes n'ha motivat la desaparició i la consegüent pèrdua de llocs de treball. Així mateix, altres factors com la contaminació, el canvi climàtic, la reducció de les praderes de posidònia o la manca de nutrients que el riu transporten fins al mar, han contribuït a la

Detall de l'interior de la llotja després d'una jornada de pesca. Procedència i autor: Jordi Ferrando

La pesca professional a Sant Feliu, tot i que hi ha diferents tipus d'arts de pesca, té la particularitat que durant molts d'anys s'ha basat en una flota d'encerclament

reducció dels bancs de peixos i fins tot a la desaparició d'algunes espècies. Si a totes aquestes dificultats per trobar peix, hi afegim els costos habituals que té un armador, més el que necessita per modernitzar la seva embarcació i les despeses necessàries per aplicar totes les normatives vigents, no és d'estranyar que molts d'ells hagin abandonat la pesca en aquests darrers anys.

La Confraria de Pescadors és la vertebradora de l'activitat professional de la pesca a Sant Feliu. Aquesta entitat, hereva dels antics gremis i pòsit de pescadors locals, és una corporació de dret públic, sense ànim de lucre, amb personalitat jurídica pròpia, que exerceix la representació del sector pesquer i actua com a òrgan de consulta i col·laboració amb les administracions públiques amb l'objectiu de promoure i impulsar els interessos pesquers. A més, té com a tasques principals la representació, defensa i promoció dels interessos socials i econòmics dels seus associats (els pescadors professionals), promoure l'ordenació de les àrees de la seva jurisdicció en els diferents sectors de la producció, transformació i comercialització, així com la instal·lació i explotació dels serveis necessaris, reglamentant les operacions de venda de la pesquera.

Una de les característiques principals de la Confraria és que està organitzada amb la idea d'englobar en els seus òrgans de govern tant els armadors com els tripulants, atès que ambdues parts tenen els objectius comuns. Així, hi ha una junta general, una junta executiva o capítol i un patró major, que exerceix la representativitat de l'entitat. Quant al personal, l'entitat té des de fa anys tres treballadors.

La pesca professional a Sant Feliu, tot i que hi ha diferents tipus d'arts de pesca, té la particularitat que durant molts d'anys s'ha basat en una flota d'encerclament dedicada principalment al peix blau (sardina, anxova, verat, sorell...). Aquesta pesquera, portada a terme per les teranyines, es fa de nit i el fet de treballar en horaris diferents a la majoria de les feines habituals la fa poc atractiva per a noves generacions de pescadors.

A més, la pesca d'encerclament té una altra característica afegida que la pot fer més interessant des d'un punt de vista aventurer però menys des d'una òptica laboral per a qualsevol persona que es vulgui embarcar: la flota d'encerclament és itinerant ja que ha de buscar el peix que es desplaça al llarg de la costa, a diferència d'altres arts de pesca que pesquen a prop del seu port d'origen. Per això, és força habitual veure el nostre moll ple de barques vingudes de diferents parts del litoral, Barcelona, Arenys de Mar, Roses, fins i tot de Mazarrón, Màlaga,... o no veure cap barca durant una bona temporada.

Les embarcacions de pesca tenen un port base i a Sant Feliu de Guíxols s'hi aglutinen diferents tipus d'embarcacions que actualment, i després de la re-

ducció de flota generalitzada arreu de Catalunya i d'uns quants anys de desgràcies (enfonsament de dues teranyines i una palangrera), és la següent: dotze embarcacions de tresmall (arts menors), una de palangre de superfície, una de palangre de fons i tres d'encerclament, que fan un total de disset embarcacions amb una setantena d'homes embarcats. Enrere queden

Vista general de la fàbrica de gel, la llotja i el centre de depuració de mol·luscs de la Confraria de Pescadors de Sant Feliu de Guíxols. AMSFG. Col·lecció Municipal d'Imatges (Autor: Marc Auladell)

Detall del centre de depuració de mol·luscs. AMSFG. Col·lecció Municipal d'Imatges (Autor: Marc Auladell)

La remodelació i millora de la llotja de subhasta de peix l'any 2010 va ser un altre dels factors destacats per a la recuperació del sector pesquer local

aquells anys amb trenta i quaranta barques i més de dos-cents pescadors. També s'ha de dir però, que la modernització de les embarcacions ha comportat la reducció de llocs de treball i així aquelles velles teranyines amb quinze tripulants actualment donen feina a nou o deu pescadors.

Davant d'aquestes davallades i anys amb poca pesquera, la Confraria de Pescadors de Sant Feliu de Guíxols va haver d'adoptar diferents mesures basades en l'austeritat i el control exhaustiu de pressupostos per intentar continuar treballant i alhora buscar alternatives per evitar perdre aquesta activitat tradicional a la nostra ciutat. Diferents van ser els esforços que es van fer aquests darrers anys per intentar mantenir-la i fer-la, si es podia, més forta i amb perspectives de futur. Així, es van fer aliances amb altres confraries de pescadors gironines (Giropesca) per treballar conjuntament i entrar a participar directament en la comercialització, fet que afavoria tant el pescador com el consumidor final. Malauradament, els esforços no van arribar al punt desitjat. També es va orientar la tasca de la Confraria cap a la diversificació i es va portar a terme una gran inversió, el centre de depuració i expedició de mol·luscs al costat de la llotja. Després d'uns quants alts i baixos, la instal·lació va començar a funcionar a bon rendiment l'any passat i amb expectatives de creixement per als propers anys.

La remodelació i millora de la llotja de subhasta de peix l'any 2010 va ser un altre dels factors destacats per a la recuperació del sector pesquer local. La presència de llotges veïnes més atractives de cara als compradors de peix va comportar la desaparició de la venda dels arts menors a la subhasta de peix local, però la incorporació de nous compradors i majoristes a la nostra llotja va donar com a resultat la reobertura de la subhasta d'arts menors per a la flota local.

Un altre dels punts importants d'aquest procés de millora va ser quan es va aconseguir ser nomenat un dels dos ports de la província de Girona autoritzats per a la descàrrega de tonyina vermella. L'estricta regulació d'aquesta espècie és un exemple més de l'evolució pesquera que ha comportat un canvi de mentalitat, que es reflecteix també en els períodes de parades temporals de la flota d'encerclament o en el Pla de Gestió del Sonso, en què participen embarcacions locals. Són exemples clars de l'autoregulació, en què es prioritza el respecte al medi ambient, les pesqueres controlades i es minimitza les captures de peixos no comercials i immadurs enfront de les pesqueries abusives que esdevindrien la fi de moltes espècies.

El cas de la creació del Comitè de Cogestió del Sonso a Catalunya, del qual formen part representants dels pescadors, de les administracions públiques, científics de l'Institut de Ciències del Mar (ICM) i del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), i organitzacions no governamentals

Les campanyes gastronòmiques com la del Peix Blau Ganxó, la Cuina del Peixopalo, el Temps d'Uriços han contribuït a recordar la tasca dels pescadors locals a la ciutadania

com Greenpeace i World Wide Fund for Nature (WWF), és un clar exemple de racionalització pesquera i, així, a tot Catalunya només vint-i-sis embarcacions s'hi poden dedicar amb uns arts de pesca concrets, en uns períodes de temps controlats i un número determinat de quilos de sonsos per embarcació. D'aquestes, tres embarcacions tenen base en el nostre port, un dels set autoritzats a Catalunya per dur-hi a terme la descàrrega. De resultes d'aquesta tasca de treball conjunt, la WWF Internacional va guardonar el Comitè de Cogestió del Sonso amb el Premi al Mèrit de Conservació, el 2013, que representants dels pescadors van anar a recollir als Estats Units.

Un dels trets bàsics que diferencien aquest 2014 d'exercicis anteriors es basa en la recuperació de la subhasta de peix "blanc" (les embarcacions d'arts menors que feia anys que no venien el seu peix a la nostra llotja), aquest factor i una temporada llarga de peix blau davant la nostra costa, que ha motivat la presència de barques pertanyents a altres ports i la posterior venda del seu peix a les nostres instal·lacions, ha servit per considerar l'any 2014 com un dels millors exercicis d'aquesta entitat quant a l'import de venda de peix a la llotja de subhasta de la nostra ciutat, amb més de tres milions d'euros venuts, xifra força important per a una confraria com la de Sant Feliu de Guíxols.

Amb tot, aquesta Confraria ha tingut durant molts anys la sensació de no formar part del teixit social de la ciutat, es constata que una part important de la població desconeixia l'existència de l'entitat i, fins i tot, l'existència d'una part de la població local que encara es dediqués a la pesca professionalment. La tradició marinera local no podia quedar en l'oblit i menys quan encara és un valor econòmic important per a aquesta ciutat. Per això, s'han fet grans esforços per reconduir aquesta sensació. Les campanyes gastronòmiques com la del Peix Blau Ganxó, la Cuina del Peixopalo, el Temps d'Uriços han contribuït a recordar la tasca dels pescadors locals a la ciutadania, però considerem que un dels èxits més gran ha estat aconseguir mobilitzar les escoles de Sant Feliu per donar a conèixer als nens la feina dels pescadors, com treballen, tipus de barques, com funciona la subhasta del peix.... Aquest 2014 van passar per les nostres instal·lacions uns tres-cents nens de 3er a 5è de primària de les escoles Gaziel, Baldiri, Cor de Maria, Sant Josep i Ardenya, en unes visites guiades que esperem que tinguin continuïtat i que van acostar les noves generacions cap a un món que per a molts és desconegut però que té una llarga vida per endavant.

Salvador Rovira Guanter

Secretari de la Confraria de Pescadors de Sant Feliu de Guíxols

Vist per l'ARXIU GREMIS, SOCIETATS I CONFRARIES. LA PESCA ALS FONS DE L'ARXIU MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS. El col·lectiu dels pescadors és un dels més antics de la ciutat i, fins que no es va habilitar el moll dels pescadors al port –als anys vuitanta del segle xx–, l'estesa de barques i ormeigs a la sorra formava part del nostre paisatge. Tothom –guixolencs i visitants– estava avesat a la seva presència i compartien la platja amb tota naturalitat. Malgrat tot, potser a causa d'aquella proximitat tan quotidiana, els pescadors també han estat grans desconeguts. Quan mirem fotografies antigues sorgeixen moltes preguntes sobre qui eren, com vivien o com treballaven.

La pesca ha estat, durant segles, una activitat primordial per als habitants de Sant Feliu de Guíxols. Els gremis de matriculats del segle xix establien, com un privilegi per a aquells homes, el fet de dedicar-se a la pesca o treballar de mariners mercants a canvi d'estar disponibles per prestar servei a l'armada del rei. La situació es mantingué estable fins a l'any 1864 quan, mitjançant un reial decret, s'extingirien els *gremios de mareantes*. La necessitat d'associar-se per poder lluitar pels seus interessos, i ajudar-se mútuament, va continuar entre els pescadors de la nostra vila. Això va suposar l'aparició de les societats de pescadors, els antecedents més immediats de les actuals confraries.

Tot i la importància per a la nostra ciutat de la pesca com a sector econòmic, la documentació existent al nostre Arxiu Municipal referida a aquesta activitat és força escassa. Si ens centrem en els documents produïts pel mateix Ajuntament veiem que només podem trobar referències de documentació estadística i de contribucions de diversos anys. Les dades que se'ns proporcionen, tot i el seu evident interès, no permeten copsar la realitat quotidiana d'aquells treballadors, de les seves necessitats i les seves inquietuds. Per saber més de la història de la pesca a Sant Feliu hem de recórrer a altres fonts documentals. A l'Arxiu Municipal disposem de documents de diversa procedència que ens donen una visió més acurada de la realitat dels pescadors de casa nostra. Una d'aquestes fonts és el fons personal de Lluís Llor Sàbat, home de negocis, administrador de finques, i secretari de diverses associacions guixolenques. Lluís Llor va aplegar al llarg

Fins a l'arribada de las xarxes de niló, als anys seixanta del segle xx, les arts de pesca eren teixides bàsicament amb cotó i havien de passar per un procés de tenyit per a la seva conservació

de la seva carrera professional un volum petit, però molt interessant, de documents relatius a les societats de pescadors de Sant Feliu de Guíxols. Entre d'altres documents hi trobem els estatuts fundacionals de la Societat del Racó de Ponent, anomenada de *Sant Pere i Sant Feliu*, de l'any 1901. Aquests estatuts regulaven les relacions entre els membres de la societat que estava formada per propietaris de les embarcacions, patrons i mariners. La societat era propietària del perol del racó de ponent. Precisament, una de les funcions primordials de la societat era la de mantenir l'esmentat perol i establir els torns per tenyir les xarxes i altres arts de pesca. El perol era una infraestructura molt important per als pescadors. Fins a l'arribada de les xarxes de niló, als anys seixanta del segle xx, les arts de pesca eren teixides bàsicament amb cotó i havien de passar per un procés de tenyit per a la seva conservació. Sense aquest tractament el contacte prolongat amb l'aigua de mar les hauria podrides ràpidament.

Cal remarcar que l'existència formal d'una societat de pescadors al racó de ponent és anterior als estatuts del 1901. Així, l'any 1890 trobem una acta d'una sessió extraordinària de la *Junta de la sociedad de pescadores y dueños de laudes de pesca del lado de poniente* en què es tracta la problemàtica dels

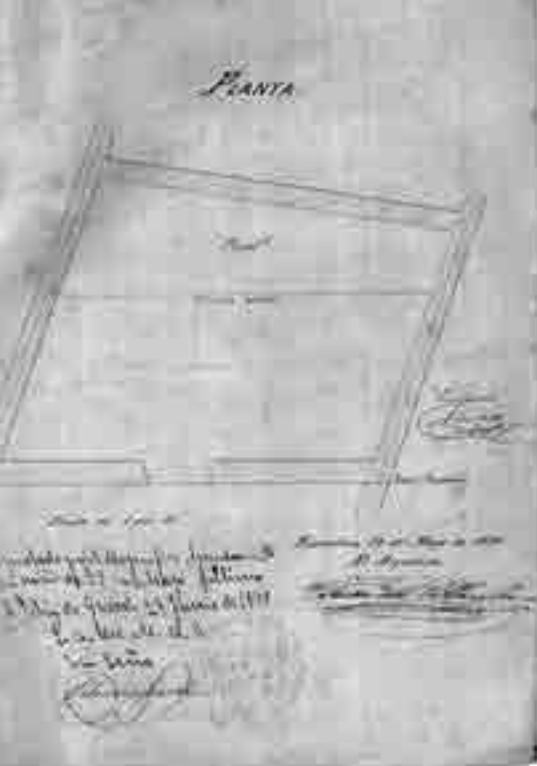
D'esquerra a dreta:

Vista del barri del Raig als anys quaranta. En primer terme, sobre la desembocadura de la riera del Monestir, l'edifici anterior al restaurant Amura, que actualment està tancat. A la dreta, l'antic perol de garbí. AMSFG. Col·lecció Joan Darder. (Autor: desconegut)

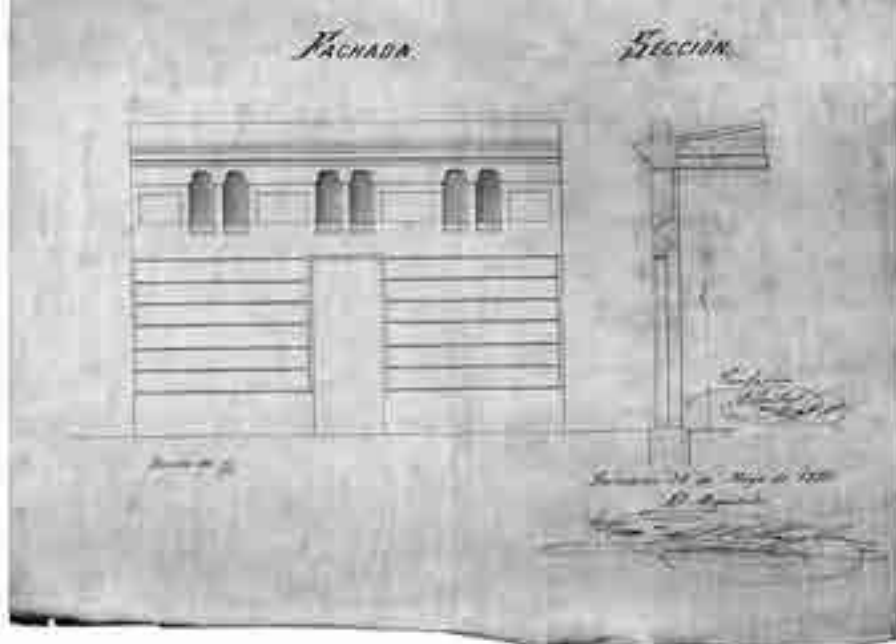
Vista del moll dels pescadors, el 23 d'agost de 1998. AMSFG. Col·lecció Municipal d'Imatges. (Autor: Alfons Hereu)

Cua per anar a votar amb motiu del referèndum nacional de l'any 1966 en els antics locals de la Confraria Sindical de Pescadors, situats a la plaça del Mercat. AMSFG. Col·lecció Municipal d'Imatges. (Autor: desconegut)

Plànols de l'ampliació del perol del gremi de pescadors del racó de garbí, any 1895. AMSFG. Fons Lluís Llor Sàbat.

Vinculada a l'activitat d'aquestes societats cal assenyalar l'existència de la figura del *palero*, un treballador encarregat de tenir cura dels pals que es col·locaven a la sorra per poder treure i posar les barques a mar

pescadors que, després d'utilitzar el perol que era propietat de la societat per tnyir les seves xarxes, no en netejaven els estris ni el local. El problema devia ser greu i recurrent, ja que va motivar una junta extraordinària i l'adopció de mesures com imposar multes a aquells patrons que no deixessin el perol en perfectes condicions després d'acabar la feina.

A l'Arxiu Municipal també conservem diversos plànols dels perols construïts a casa nostra. Així, trobem que l'any 1894 Josep Quintana Auger va demanar permís per construir un perol a la platja de Calassanç, que seria conegut com *el perol vell*. Però la construcció no es va realitzar fins al 1909, data en què es va aixecar un edifici força allunyat del projecte original. Un altre exemple el trobem a l'altra banda de la badia. L'any 1895 el gremi de pescadors del racó de garbí, sota la presidència de Joaquim Larger, va sol·licitar ampliar l'edifici del perol construït el 1886. Les seves dimensions reduïdes no permetien el treball a gaires persones alhora. El nou projecte guanyava 3,75 metres de la via pública.

A Sant Feliu existien, tradicionalment, dues societats de pescadors organitzades a cada banda de la badia. Així, a part de la Societat del Racó de Garbí, trobem a llevant la Societat de Pescadors de Sant Pere i Sant Elm. Els pescadors guixolencs tenien la llibertat de ser socis de qualsevol de les societats, independentment de si vivien en un o altre costat de la badia. Cada societat gestionava el seu propi perol. Vinculada a l'activitat d'aquestes societats cal assenyalar l'existència de la figura del *palero*, un treballador encarregat de tenir cura dels pals que es col·locaven a la sorra per poder treure i posar les barques a mar. Hi havia un *palero* al racó de ponent i un altre al racó de llevant. Aquests treballadors donaven servei a les embarcacions del seu racó i es disposava d'un reglament comú que regulava les seves funcions. Així, el document titulat *Hobligaciones del palero del rincón de poniente y del rincón de lebante* (també localitzat al fons de Lluís Llor) estableix que han de ser homes cabals, honestos i molt versats en les seves feines. El *palero*, també tenia una altra funció. Un cop els pescadors fossin a mar havia de vigilar els aparells i altres estris que haguessin deixat a la platja per tal d'evitar que un cop de mar se'ls endugués o una *mala mano* els fes desaparèixer.

Vista general de la platja de Calassanç a principis del segle xx, abans de la construcció del moll, amb l'edifici del perol o tenyidor de xarxes, actualment desaparegut. AMSFG. Col·lecció Municipal d'Imatges. (Editor: Àngel Toldrà Viazó)

Tot i que el fons de Lluís Llor és un dels que ens aporta més documents sobre les societats de pescadors, també trobem alguns documents esparsos en la col·lecció municipal de documents, un aplec de documentació que es nodreix de petites donacions de ciutadans. En aquesta col·lecció hi trobem un reglament de l'Asociación de Pescadores titulada *La Marina* de l'any 1910 on hi ha, entre altres disposicions, la primera menció documentada de la creació d'una caixa obrera de pensions per a la jubilació i la invalidesa pel treball dels pescadors de Sant Feliu.

L'últim gran grup de documentació referent a la pesca a casa nostra el trobem dins del fons de la Capitania Marítima de Sant Feliu de Guíxols (l'antiga Ajudantia Militar de Marina). Aquest fons abasta el període 1814-1997. Les ordenances de marina promulgades el 1751 suposaren una organització administrativa del litoral espanyol en tres departaments marítims. Cadascun d'aquests departaments es dividia en nou províncies marítimes, les quals se subdividien al seu torn en districtes. Fruit d'aquesta organització es constituí la província de marina de Sant Feliu de Guíxols, amb capital al mateix municipi i depenent jeràrquicament del departament de Cartagena. La província abastava el litoral comprès entre Sant Feliu i la frontera francesa. L'any 1773, la capitalitat de la província es traslladà a Roses i, poc temps després, el 1787, quedà establerta definitivament a Palamós. Sant Feliu de Guíxols es convertí així en un districte de la província de marina de Palamós, dirigit per una ajudantia militar de marina.

La documentació continguda en aquest fons és conseqüència directa de les competències de la Capitania Marítima sobre ordenació de la flota civil (comercial, pesquera i d'esbarjo). Així dins del món de la pesca podem trobar, entre altres, l'anomenada *Lista 3ª*, un llistat de les embarcacions guixolenques dedicades a la pesca des de l'any 1832 fins al 1996; les llicències de pesca i permisos per navegar de 1860 a 1995, amb informació tècnica de les embarcacions i el llibre –registre d'entrades i sortides del port d'embarcacions de pesca de 1980 a 1985.

Josep Auladell Payró

Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols

Vist per la **TÈCNICA** LES EVOLUCIONS TECNOLÒGIQUES EN LA PESCA LITORAL DE SANT FELIU. L'activitat pesquera al llarg de la història no ha estat ben estudiada, i els pocs coneixements amb detall que en tenim comencen a partir del segle XVIII. Els mètodes de pesca han estat sempre els mateixos: xarxes, hams, trapes, arpons, etc., però les tècniques constructives dels elements o la mateixa utilització d'aquests ha variat al llarg dels anys. En la centúria del 1700 es produïren diversos fenòmens que varen impulsar definitivament la que podem considerar primera revolució en les tècniques de la pesca.

ELS INICIS (SEGLE XVIII)

Per una banda, a meitat del segle XVIII durant el regnat de Carles III, es produeix un gran salt en la construcció naval, impulsada per la necessitat d'augmentar la flota per al comerç amb Amèrica. Aprofitant els coneixements dels constructors navals, mestres d'aixa i calafats, també té un increment important la quantitat d'embarcacions dedicades a la pesca. Un altre condicionant va ser la desaparició, per aquells anys, del perill dels atacs de pirates i corsaris nord-africans que tenien atemorits els pobles de pescadors costaners. També va ser un factor decisiu l'augment demogràfic (Sant Feliu passà de 1500 habitants l'any 1718 a més de 5000 el 1787) i, per tant, més boques per alimentar.

Amb les descripcions que ens fa Antonio Sáñez Reguart en el *Diccionario histórico de los artes de la pesca nacional* (Madrid 1791-1795) de les noves tècniques que s'estaven imposant en aquells anys de la Il·lustració, podem tenir una idea de la gran evolució que es produí en els elements utilitzats respecte a les d'anys anteriors. En aquests anys s'introdueix el lli i el cotó, que substitueixen el cànem en la confecció de les xarxes. Es coneix millor el tractament del ferro, i els hams forjats ara tenen una qualitat molt millor. Les xarxes teixides a Sant Feliu i els hams forjats a Blanes són famosos i venuts a tota la Mediterrània. Nous coneixements s'apliquen en la construcció de tota classe d'embarcacions, amb les quals comencen a pescar les primeres parelles de bou. També es millora la manufactura de nanses, gambines i altres aparells de trampa.

Aquests elements i coneixements perduraren pràcticament inalterables al voltant de cent cinquanta anys fins acabada la Primera Guerra Mundial l'any 1914, que marcà l'inici de la segona revolució en tots els camps del coneixement, inclòs el de la pesca.

DE 1914 FINS ARA

La gent més gran recorda perfectament els últims bous a vela construïts en el primer quart del segle XX. També hem pogut veure fotografies de la platja de Sant Feliu dels anys vint amb les barques i les xarxes esteses en el sorral. Si aquesta postal o el record el posem al costat d'una imatge del port actualment, convindrem que hi ha una notable diferència. Es continua pescant amb xarxa, amb ham, amb trampa... però amb nous materials i, sobre tot, ajudats amb elements auxiliars que no existien fins aquest moment.

La mecànica més perfeccionada, l'electricitat i l'electrònica, la hidràulica i els nous materials sintètics, han fet que la pesca actual sigui una activitat

De dalt a baix, d'esquerra a dreta:

Barca de pesca equipada amb llums de benzina, coneguts popularment amb el nom de Petromax. AMSFG. Col·lecció Municipal d'imatges. (Autor: desconegut)

Llagut amb nanses a la platja de Sant Feliu. AMSFG. Col·lecció Municipal d'imatges. (Autor: desconegut)

Detall de la coberta d'un llagut de sardinals amb els torns manuals per llevar les xarxes. AMSFG. Fons Francesc Llorens. (Autor: Francesc Llorens)

rendible, que està molt allunyada de la que hi havia hagut tan sols fa uns vuitanta anys. En la descripció que a continuació es fa de l'evolució de les tècniques, no es poden donar dates precises de la seva implantació, ja que no es varen començar a usar en tots els llocs al mateix temps, ni varen ser ben rebudes –moltes vegades– pels pescadors, que eren gent de conviccions molt arrelades i poc disposats a canviar els sistemes utilitzats de tota la vida, i per tant varen ser reticents a portar a terme la substitució dels seus vells aparells. Veiem què ha canviat:

LES EMBARCACIONS I LA PROPULSIÓ

Els bucs de les embarcacions han canviat considerablement amb el pas dels anys. Les primitives barques de pesca devien ser per a tres o quatre homes, de construcció molt senzilla i poc segures davant el mal temps. N'hi havia poques i s'utilitzaven només per a la pesca litoral. Com ja hem dit abans, a meitat del segle XVIII, durant el regnat de Carles III, es produeix un gran salt en la construcció naval, impulsada per la necessitat de més flota per al comerç amb Amèrica, el que comporta també un increment de quantitat d'embarcacions de pesca. En aquests anys, es popularitzen els llaguts aparellats amb vela llatina, que més endavant seran de més eslora i afegiran unes altres veles a popa i a proa per convertir-se en barques de mitjana, capaces ja de navegar per alta mar i envestir temporals. Amb petites variacions de la relació eslora/mànega/puntal, i segons la coberta que duïen, eren palangres, sardinaleres, de bou, etc.

Acabada la guerra del 1914, comencen els avenços tecnològics que ens han arribat fins ara, i les barques de pesca comencen a muntar motors de gasolina com havien fet uns anys abans les flotes comercial i de guerra. Això sí, els motors eren un sistema alternatiu per si faltava el vent o hi havia una avaria a les veles. Aquests anys varen ser de gran activitat a les drassanes de les platges de tot el litoral català. La forma clàssica de construcció era la de quilla, costelles i taules de fusta, calafatat amb estopa i embreat per dins i per fora abans de pintar amb pintura a l'oli de llinosa. Aquesta tècnica ha perdurat fins ara mateix, encara que no s'utilitza brea i les pintures són sintètiques. En el decurs dels últims anys, i amb la substitució de la vela pels motors, les embarcacions es van anar especialitzant i construint d'una manera més pràctica.

A partir dels anys vint del segle passat, es varen introduir les barques de teranyina, que varen ser molt amples i poc altes, quasi rodones, totalment cobertades i sense pont. Necessitaven espai per dur les caixes de fusta per al peix, a més de la xarxa i la sàgola. La tripulació, durant el camí, dormia sota coberta al costat del motor que era de gasolina, i moltes vegades aprofitat d'un camió desballestat. Les barques de vaca tenien la proa alta i tallant per

envestir mars mogudes, eren altes de puntal i la popa poc rodona, quasi en espill i llençada sobre l'hèlix per recollir l'art d'arrossegament i les portes sense parar la marxa. Solien portar un petit pont per guardar-se del mal temps, un pal per penjar-hi la xarxa a assecar i un torn per cobrar els caps d'arrossegament, a la meitat de la coberta, que anava mogut pel mateix motor de propulsió, que era semidièsel d'un sol pistó. Les embarcacions menors, tremalleres i de pesca més modesta, eren petites, de vint o vint-i-cinc pams, mogudes a rem o amb una petita vela llatina. Els motors no s'hi imposaren fins ben arribat el final dels anys quaranta.

De mica en mica, la necessitat de nodrir de peix un mercat cada vegada més nombrós ha portat a construir embarcacions de gran tonatge capaces de navegar en tota classe de temps. Les grans embarcacions d'arrossegament que hi ha a Blanes, Palamós i Roses, tenen el casc de ferro i algunes disposen de motors diesel de fins a 1500 cavalls. Les de pesca d'encerclament de Sant Feliu i de l'Escala estan aparellades amb motors de fins a 700 cavalls i porten una tripulació de catorze o disset homes; són de fusta, però a l'estiu es deixa veure alguna embarcació forastera de casc de fibra de vidre i polièster. També les de pesca artesanal han modificat les mides i el material de construcció. Ara ja se'n fan de polièster fins als quaranta pams d'eslora.

Com s'ha apuntat abans, la propulsió de les embarcacions ha fet un canvi molt espectacular al llarg d'aquest segle, passant de les veles als motors turboalimentats. Efectivament, a partir de la Primera Guerra Mundial, es varen

Bot de traïnya equipat amb llums elèctrics, amarrat al moll de Sant Feliu de Guíxols. Procedència i autor: Josep M. Vicens

començar a muntar motors a les embarcacions aparellades amb vela llatina, però sempre com a element auxiliar per si fallava el vent. Els primers motors eren tots de gasolina i alguns aprofitats de camions degudament modificats per ser refredats amb aigua de mar. Aquí a Sant Feliu, el primer motor que es va muntar va ser un Alzagaray, representat pel concessionari de la casa Ford i va ser instal·lat en un llagut. Era l'any 1929.

Ja, cap als anys trenta, començaren a veure's alguns motors semidièsel d'un sol pistó que duïen les vaques d'arrossegament, però no va ser fins després de la Guerra Civil del 1939 que es va fer un salt important endavant, quan es varen popularitzar els motors. Efectivament, durant la dècada dels quaranta es varen equipar moltes petites embarcacions d'entre vint i trenta pams amb motors de gasolina d'un sol cilindre. Hi havia marques estrangeres com el Bauduoin, francès, i d'aquí com el Solé, fet a Martorell, o el Hipocampo, fet en els Tallers F. Castelló d'aquí Sant Feliu.

Per posar una mostra de les barques que duïen motor, tenim:

- *La Siset* de 5,70 m d'eslora, construïda l'any 1933, portava un Iberia de 4 cavalls, que l'any 1941 el va canviar per un d'un cotxe Citroën de 10 cavalls.
- *La Gavina* de 5 m d'eslora, construïda l'any 1945, també l'equiparen amb un motor de cotxe Citroën de 10 cavalls.
- *L'Antonio* de 5,5 m d'eslora, construïda l'any 1914, li varen muntar l'any 1948 un motor Kermath de 3,5 cavalls.
- *La Roberto* de 6 m d'eslora, construïda l'any 1917, li varen muntar un Bauduoin de 6 cavalls l'any 1938.

Pont de comandament a l'embarcació *Gacela*, de tipus vaca, per a la pesca d'arrossegament i amarrada al port de Palamós. Procedència i autor: Josep M. Vicens

Actualment els motors de les embarcacions de teranyina solen ésser d'entre 150 i 300 cavalls, dièsel i alguns turboalimentats. Els de les barques de tremall, més petites, d'entre sis i vuit metres d'eslora, solen portar motors dièsel Perkins, de trenta-cinc a seixanta cavalls. Aquesta és una marca molt popular, que té pocs problemes i de la qual es troben recanvis fàcilment. Els bots de mides inferiors als quatre metres, que són els que fan servir alguns pescadors jubilats i aficionats, quasi tots estan equipats amb motors de gasolina d'un sol cilindre de la marca Campeón de 2,5 , 3 o 4 cavalls.

LES PORTES

Poc abans de la utilització dels motors, es començaren a usar les portes, que permeteren als bous la pesca d'arrossegament amb una sola embarcació. Consisteixen en dues planxes de fusta reforçades amb una sola de ferro, o totes elles de ferro, que tenen la funció de mantenir la boca de l'art d'arrossegament oberta lateralment. Per això estan subjectes per les dues cares de manera descentrada. Aquest sistema va ser un gran pas endavant ja que estalviava la duplictat d'embarcacions i de personal.

ELS LLUMS

La llum artificial va ser una de les primeres "ajudes" que varen fer servir els pescadors, quan es donaren compte que, a la nit, atreïa els peixos. D'això en tenim notícies documentals dels pescadors de Cadaqués que ja en feien servir l'any 1542 per a la pesca a l'encesa, quan cremaven teies de pi en el fester, que era una graella de ferro que portava a la popa el bot de llum. La

Torns hidràulics de l'embarcació *Gacela* per a la recollida de les xarxes en pesca d'arrossegament. Procedència i autor: Josep M. Vicens

tècnica consistia a encendre el foc les nits de lluna nova, i col·locar-se al mig de l'entrada d'una cala o d'una petita badia, i quan tenien la mola de peix al voltant del llum, l'encerclaven amb la xarxa.

Les teies i els festers varen fer llum a mar durant cents d'anys, fins que, durant el primer quart d'aquest segle, varen ser substituïts pels becs de gas acetilè o llums de carbur. L'avantatge era evident: una llum més blanca i més intensa, constant. Però això no era suficient, i uns pocs anys després, ja s'instal·laven llums de petroli i de gasolina, més eficaços que els de carbur, que feien mala olor i eren molt cars de mantenir. Hi va haver una marca de llums de gasolina que es va popularitzar tant, que va acabar convertint-se amb un nom genèric: el *Petromax*. Encara la gent més gran se'n recorda d'haver vist per les platges els bots de llum de les teranyines amb els pescants amb quatre, cinc o sis llums d'aquests. Funcionaven amb gasolina gasificada produïda per l'escalfor del mateix llum i cremaven unes barretines d'amiant de 500 fins a 1500 bugies, tancades dins un gran globus de vidre protegit amb tela metàl·lica. El primer bot de llum que va posar gasolina (de 800 bugies), va ser el *Semense*, auxiliar de la teranyina *Rosa*.

A principi dels anys cinquanta, varen substituir la gasolina pels gasos líquids que acabaven d'aparèixer, de manera que els mateixos llums, en comptes de dipòsits de gasolina, portaven bombones de gas butà primer i a partir del 1956, propà. L'avantatge era que tenien llum més intensa i no feia falta escalfar la gasolina. Els llums s'aprofitaven tal com eren sense modificar, encara que a partir d'aquest moment, els nous, ja no portaven serpentí gasificador. La lluita per tenir més i millor llum, no acabava i en pocs anys, el 1959, es muntava el primer conjunt de motor amb generador d'electricitat per

Portes en la popa d'una embarcació de pesca d'arrossegament a Palamós. Procedència i autor: Josep M. Vicens

encendre uns reflectors amb bombetes. Aquesta embarcació fou la *Magda* d'en Tomàs Buscarons, i va seguir, amb pocs mesos de diferència, la *Montjoy* d'en Josep Carmona i la *Dolfo* d'en Francesc Mas (Martinet). Al cap de dos anys la resta d'embarcacions havien canviat tots els llums. Com a nota curiosa, sabem que un bot de llum de vint-i-cinc pams, fet a Màlaga, va costar unes 25.000 pessetes, mentre que el conjunt de motor dièsel de trenta-cinc cavalls, hèlix, generador elèctric i pescants amb bombetes, passava de les 250.000 pessetes. Efectivament, els motors varen ser sempre dièsel, per evitar el perill que suposava una guspira del circuit elèctric amb la proximitat de la gasolina. Aquest és el sistema empleat actualment, encara que els generadors estan molt millorats respecte als primers, igualment que els motors, que són de gran fiabilitat.

ELS SISTEMES HIDRÀULICS

Un italià establert als Estats Units inventà, l'any 1956, la transmissió de potència mitjançant unes conduccions d'oli, de manera que fent circular aquest fluid per un tub amb una bomba de pressió, la potència generada es pot aprofitar a la distància que convingui amb un altre mecanisme que converteix aquesta circulació a pressió amb moviment rotatiu. Amb aquest principi neix la "maquinilla" hidràulica que tants esforços estalvia als homes de la mar. Aquest dispositiu permet llevar les xarxes, els palangres i l'àncora. També facilita el comandament del timó en les embarcacions més grans.

LES XARXES, ELS CAPS, ELS FILS

Segons el *Diccionario histórico de los artes de la pesca nacional*, les xarxes, fins a finals del segle XVIII, eren de cànem per a la pesca en general, i de lli per al peix més petit i amolat, com la sardina i l'anxova. Després ja va arribar el cotó que era més manejable i amb resultats més bons, i va ser utilitzat fins als anys seixanta del segle passat. També els caps (cordes) havien estat fets de cànem i espart durant molts segles, i el seu ús ens ha arribat fins ara fa ben poc. Normalment, es feia servir l'espart per a caps gruixuts i que haguessin de fer molt esforç, com amarraments, palanquins i àncores, i les armadores de les xarxes, palangres i fils de pesca amb canya, eren de cànem. Aquests ormeigs havien de ser tractats amb tint (tanins extrets d'escorça vegetal) per evitar una ràpida destrucció per efecte de la sal de mar.

Per a la pesca amb canya o volantí es va utilitzar, fins a finals dels anys quaranta o principi dels cinquanta, el pèl de cuca, que era la tripa estirada i assecada d'una espècie determinada de cuc, i que era molt resistent a la tracció, poc visible dins l'aigua i amidava entre vint i trenta centímetres. Es

fins a finals del segle XVIII, eren de cànem per a la pesca en general, i de lli per al peix més petit i amolat, com la sardina i l'anxova

També els plàstics i els materials sintètics han anat arraconant el suro i el vidre, i els flotadors de les arts estan confeccionats amb plàstics de diferent qualitat per resistir les diferents pressions que han de suportar sota l'aigua

mundava al final de la línia, i els nusos amb l'ham i amb el fil s'havien de fer remullant-la abans per donar-li més flexibilitat. Actualment el niló i el perló són les fibres sintètiques més conegudes. Des de fil de niló de tots diàmetres per a la pesca amb canya, a teixir xarxes i confeccionar palangres, fins a caps de perló d'alta resistència a la tracció i al desgast per acció de la intempèrie usats per a les armadores de tota classe d'arts, sàgoles de teranyina, caps d'amarrament o per fondejar àncores, han arribat a substituir totalment les antigues fibres naturals de les quals només queda el record.

ELS FLOTADORS. ELS ELEMENTS METÀL·LICS

Els flotadors que es fan servir en les diferents modalitats de pesca han estat fets quasi sempre de suro, a causa de les seves característiques de conservació i flotació. Des de galls fets de panna, boies, bornois, troines o petits flotadors per a la pesca amb canya, tots eren de suro. No eren així els flotadors del bou que per anar submergits a gran profunditat s'haguessin esclafat per la pressió de l'aigua; aquí es feien servir boles de vidre buit d'un diàmetre d'uns deu o quinze centímetres folrades de xarxa gruixuda per protegir-les dels cops.

També els plàstics i els materials sintètics han anat arraconant el suro i el vidre, i els flotadors de les arts estan confeccionats amb plàstics de diferent qualitat per resistir les diferents pressions que han de suportar sota l'aigua. Els flotadors de les arts d'arrossegament, continuen essent boles, però de plàstic, i suporten pressions de fins a mil metres de profunditat. Les troines de les arts menors també són de plàstic, algunes buides i altres de plàstic esponjós, i de diferents resistències segons la profunditat a què les destinen. Les boies són de fibra de vidre i polièster farcides d'espuma expandida les de més qualitat, o uns senzills bidons d'aigua mineral recuperats i ben tapats les més modestes. Els galls són fets moltes vegades de planxes de porexpan aprofitades de proteccions d'embalatge.

Quasi tots els elements metàl·lics que hi ha en una embarcació són de ferro, que es rovella i més amb l'acció de l'aigua salada, però amb l'aparició de l'acer inoxidable cap a la dècada dels anys seixanta, aquest problema s'ha solucionat en gran part. Des de l'eix de l'hèlix, fins a les anelles de la sàgola, passant per les planxes de protecció de l'orla per on s'hissa la xarxa, tot és d'aquest material.

LA SONDA ULTRASÒNICA

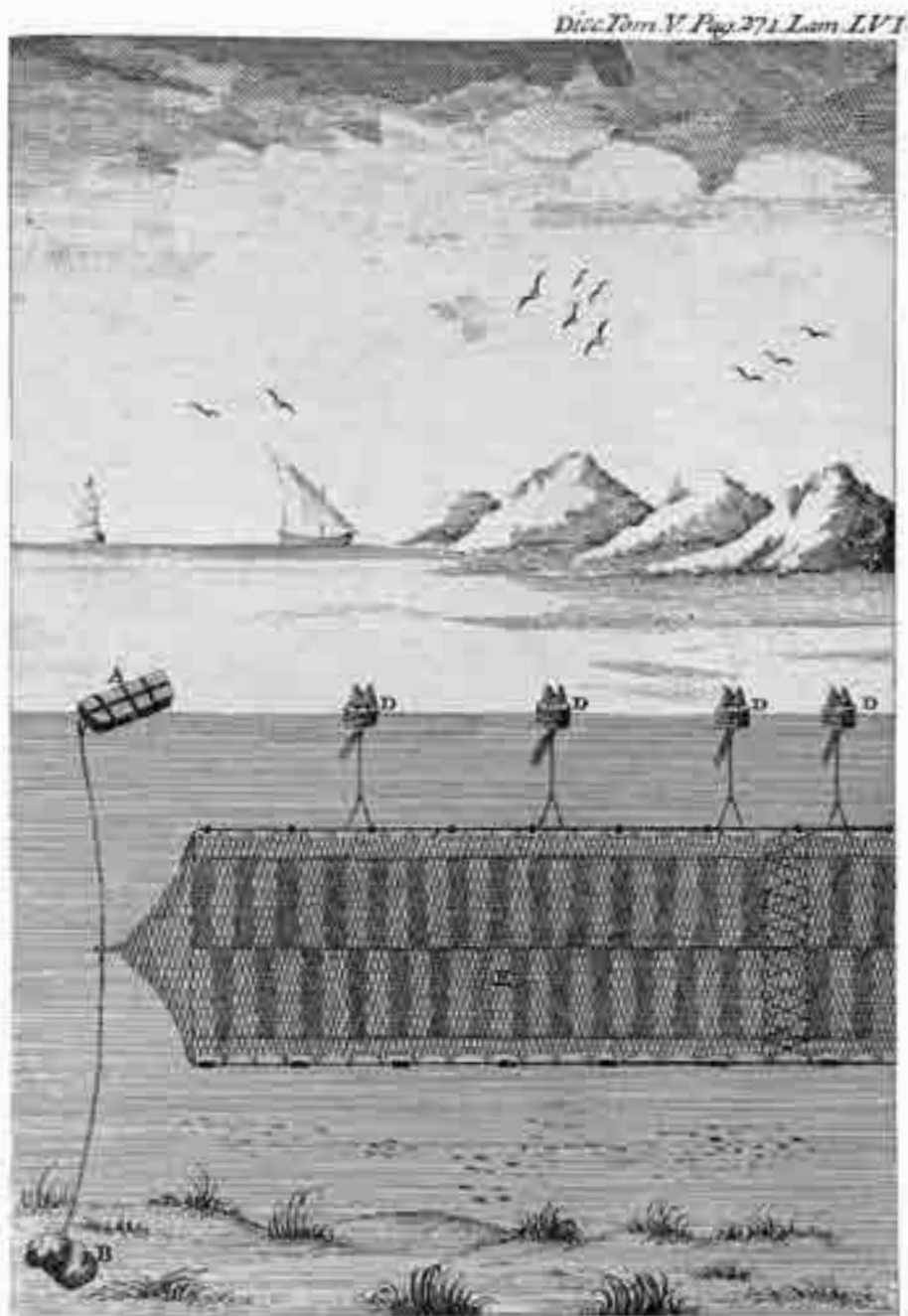
És l'aplicació dels coneixements adquirits en la Segona Guerra Mundial per a la detecció de submarins. El principi es fonamenta amb l'emissió d'un senyal

acústic dirigit cap al fons des de la quilla de l'embarcació, i coneixent la velocitat de transmissió del so dins l'aigua (el triple que en l'aire), l'aparell calcula el temps que triga en arribar al fons i tornar a la superfície, ho tradueix en distància i ho imprimeix en un rull de paper. Aquesta mesura es produeix ràpidament i seqüencial, formant dues línies en el paper: una és la de flotació o superfície, que és recta i horitzontal i l'altra paral·lela a sota que és el fons, que en segueix la forma. Si pel camí es troba una mola de peix, també ho distingeix. Amb aquest aparell es pot detectar un banc de peix que estigui sota l'embarcació, a la fondària que sigui, a la vegada que dona la profun-

Vocabulari

Amolat	Referint-se al peix, aquest neda amb grup nombrós i junt.
Arrossegament	Tècnica de pesca que consisteix a arrossegar una xarxa en forma de sac amb la boca oberta pel fons marí, de manera que s'hi introdueix tot el que troba.
Barca de mitjana	Embarcació aparellada amb vela llatina, més una altra vela a popa o proa.
Bornoi o Barnoi	Flotador de suro que portaven les xarxes de sardinals.
Buc	Estructura bàsica de qualsevol tipus d'embarcació.
Calafat	Especialista de la construcció naval que es dedicava a segellar hermèticament les juntes de les taules d'una embarcació.
Encerclament	Tècnica de pesca que consisteix a encerclar una mola o banc de peix amb una xarxa rectangular, i després tancar-la per sota formant una bossa.
Eslora	Llargada d'una embarcació.
Espill	Forma de la popa plana, més o menys vertical i perpendicular a l'eix d'una embarcació.
Fibra de vidre i polièster	Material de construcció aplicat al sector naval, que consisteix en un teixit de fibra de vidre que li dona resistència mecànica i química combinat amb polièsters que li donen impermeabilitat i lliguen les fibres.
Gall	Flotadors que assenyalen el principi i el final d'una xarxa calada en el mar.
Gambina	Aparells de trampa confeccionats amb vímet, de mida petita.
Llagut	Embarcacions menors generalment mogudes a rem.
Mànega	Amplada d'una embarcació.
Mestre d'aixa	Especialista de la construcció naval que es dedica a dissenyar, calcular i construir una embarcació.
Nansa	Aparells de trampa confeccionats amb vímet, de mida gran.
Panna	Planxa de suro natural aplanada, de forma irregular.
Parella de bou	Quan dues embarcacions aparellades amb vela llatina estiraven conjuntament cadascun dels extrems d'una xarxa d'arrossegament.
Pont	Caseta o habitacle en la coberta d'una embarcació.
Popa	Part del darrere d'una embarcació.
Proa	Part del davant d'una embarcació.
Puntal	Alçada d'una embarcació, de la quilla a la coberta.
Sàgola	Corda gruixuda que serveix per tancar la part inferior d'una xarxa d'encerclament.
Teranyina	Embarcació dedicada a la pesca d'encerclament.
Torn	Dispositiu que consisteix en un cilindre de fusta o ferro que es fa girar a mà amb uns radis que surten dels extrems.
Tremall o tresmall	Ormeig format per tres xarxes superposades, una de petita al mig i dues altres de malla més ampla, unides per les vores, que hom cala en ziga-zaga.
Troina	Flotadors rodons, quasi cilíndrics, d'uns deu centímetres de diàmetre i amb un forat al mig, per on passa la corda.
Vaca	Embarcació actual dedicada a la pesca d'arrossegament.
Vela llatina	Tipus de vela en forma de triangle i subjectada per un dels seus costats a un pal anomenat <i>antena</i> , movable verticalment. És una de les veles més antigues que es coneix.

Representació d'una xarxa de sardinals calada en un gravat del llibre *Diccionario histórico de los artes de la pesca nacional* d'Antoni Sañez Reguart, editat el 1792.

La red Sardinal calada correctamente.

ditat a la qual ens trobem. Les primeres, de l'any 1945, varen ser gràfiques (imprimien en un rull de paper), per passar a les actuals que mostren el fons en una pantalla, com en un televisor. Totes les teranyines i vaques en porten. També algunes embarcacions menors de tremall i palangreres.

LA RÀDIO

Es començà a utilitzar a bord de les embarcacions de pesca quan arribaren els radiotransmissors japonesos de banda ciutadana (CB) amb preus assequibles i reduïdes dimensions. Això passa a partir dels anys setanta. Actualment l'ús està molt ben regulat per la llei, i els pescadors tenen uns canals de comunicació exclusius. La ràdio els permet comunicar-se amb terra i entre ells en tot moment, des d'avisar de perill immediat, avaries o saber el preu que els pagaran pel peix en arribar a port.

EL RADIOGONIÒMETRE

En el món de la pesca no va ser molt estès per la complexitat d'ús. És un aparell

que combina la ràdio d'ona llarga amb la geometria. S'aprofita la característica de la direccionalitat de l'antena de l'aparell receptor respecte a l'emissor. En el territori marítim català hi ha tres emissores: a Maó, a Barcelona i al cap de Sant Sebastià de Palafrugell que donen un senyal identificatiu. Si es gira l'antena del receptor en les tres direccions i es calculen els tres angles d'aquest gir, es pot saber la posició exacta en què es troba el vaixell en el mar.

EL RADAR

També és el conegut aparell que va sortir de les experiències dels anglesos durant la Segona Guerra Mundial per a la detecció d'avions. En les embarcacions de pesca és útil per quan surten a pescar allunyant-se de la costa fins a perdre-la de vista, fins i tot amb boira espessa, i detectar el seu perfil i el d'altres vaixells que es trobin a prop. Últimament els pescadors han observat que si el radar els detecta gavines en alta mar, quasi segur que allà hi troben un banc de peix. Les primeres en muntar-ne foren les vaques de Roses, a finals dels anys seixanta, que podien sortir a pescar quan, per la boira, la resta de la flota havia de quedar amarrada a port.

EL SONAR

L'aparell combina les característiques del radar i la sonda. Explora el fons marí al voltant de l'embarcació per detectar bancs de peix a diverses milles de distància. Fa pocs anys que s'instal·laren els primers, sobretot en les teranyines.

EL PILOT AUTOMÀTIC

Aquest giny es fonamenta en la brúixola i detecta el canvi de rumb que per causes de vent o corrent pot tenir l'embarcació. Aquesta variació del senyal detectat s'aplica a un mecanisme que corregeix el timó per mantenir el rumb prefixat. No és gaire utilitzat en la pesca, encara que en embarcacions de petites dimensions permet a la tripulació dedicar-se a altres feines mentre fan camí i no haver d'estar pendants del timó.

EL GPS

L'aparell és com un radiogoniòmetre, però més petit, més senzill d'usar, més exacte i guiat per satèl·lits geostacionaris. Dóna la posició de les coordenades en tot moment amb un error de pocs metres i té la possibilitat de guardar-ho en una memòria interna per tornar al mateix lloc en una altra ocasió. Encara que el seu ús s'ha estès per tots els àmbits d'investigació geogràfica, els pescadors l'utilitzen des de l'any 1991 aproximadament. Els permet anar als caladors encara que es perdi la terra de vista.

Josep M. Vicens Batet
Investigador

BIBLIOGRAFIA

- SÁÑEZ REGUART, Antonio. *Diccionario histórico de los artes de la pesca nacional*. Madrid: Ministerio de agricultura y alimentación. Ed. Lunwerg, 1988.
- LLEONART, Jordi / CAMARASA, Josep M. *La pesca a Catalunya el 1722 segons un manuscrit de Joan Salvador Riera*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1987.
- NADAL FORTIÀ, Joan. *Ginys i ormeigs de pesca*. Girona: Associació Gironina d'Amics de la Mar, 1992.
- ROIG, Emerèncià. *La pesca a Catalunya*. Barcelona: Barcino, 1927.

Vist per les **PERSONES** PESCADORS DE SANT FELIU DE GUÍXOLS. ELS HOMES DE LA MAR GANXONA. A banda de les dades que es poden trobar en els documents, els testimonis orals ofereixen una informació de primera mà, fiable i emotiva alhora. A mitjan segle xx, la flota es reduí pràcticament a la meitat. En aquest moment arribaren pescadors procedents del sud d'Espanya, els quals han estat rellevats posteriorment per altres nous. Els tres pescadors entrevistats representen aquestes tres generacions: un sardinaler jubilat, un teranyinaire de Granada i un jove marroquí. Tots formen part de llinatges de pescadors i afirmen que no podrien estar lluny del mar, però desitjarien una vida més fàcil per als seus fills.

A principi del segle xx hi havia unes cent trenta barques i 325 pescadors. A mitjan segle la flota havia baixat a cinc barques d'arrossegament, divuit teranyines i quaranta de tresmall

L'any 2003, el Departament de Pesca de la Generalitat de Catalunya em va publicar un treball d'història oral sobre la pesca a Catalunya. Amb el títol *Pescadors de Catalunya. Converses amb gent de la mar*, el llibre incloïa una petita descripció històrica de la pesca a cada municipi de la costa catalana on hi havia Confraria de Pescadors, així com entrevistes a pescadors, en actiu i jubilats, sobre les seves vivències a la mar. El treball em va permetre anar de poble en poble de la costa catalana, des de les Cases d'Alcanar a Portbou, i fer un recorregut, tal com l'anomenen els pescadors, *de la mar de Garbí a la mar de Llevant*, per donar la veu a setanta-cinc pescadors anònims que cada dia practicaven aquest ofici tan sacrificat des de temps immemorial.

Ara des de l'Arxiu Històric de Sant Feliu de Guíxols m'han demanat un article sobre la part d'aquest municipi, per publicar-lo a la revista L'ARJAU, amb les fotografies fetes per Neri Martínez als pescadors entrevistats. Des de la distància em torno a endinsar en les històries sempre tan humanes dels homes de la mar de Sant Feliu, amb un agraïment a la seva Confraria de Pescadors i als tres pescadors entrevistats per tota la informació que molt amablement em varen facilitar.

La gran importància del port de Sant Feliu de Guíxols des de l'edat mitjana, afavorí possiblement també la pesca en aquest municipi. Segons els viatger Francisco de Zamora, el 1790 hi havia indústria de xarxes de lli, que confeccionaven les noies i que era exportada a França i a la costa espanyola. També hi havia vuit fàbriques de bótes per al vi i quaranta de barrils per a les anxoves, una desena de vaixells per al comerç amb Amèrica, un centenar per al comerç de cabotatge, des d'Alacant a Marsella, i un centenar de barques de pesca de sardinals. La construcció de vaixells també tingué una gran importància. A principi del segle xx hi havia unes cent trenta barques i 325 pescadors. A mitjan segle la flota havia baixat a cinc barques d'arrossegament, divuit teranyines i quaranta de tresmall, vint-i-dues de les quals estaven dotades amb motor. Existien diverses societats de pescadors: El Porvenir, amb 161 afiliats, i La Marina, amb 60, que foren substituïdes pel Pòsit de Pescadors i finalment per l'actual Confraria de Pescadors. L'any 2003 la flota pesquera de Sant Feliu de Guíxols constava de vint-i-tres barques, divuit d'arts menors i cinc d'encerclament. La Confraria tenia noranta pescadors afiliats, seixanta d'encerclament i trenta d'arts menors. Les captures més representatives eren la sardina, l'anxova, el sorell i el verat.

De Sant Feliu de Guíxols vaig entrevistar tres pescadors: el vell sardinaler Joan Pla i Padró, que llavors tenia setanta-tres anys, el teranyinaire Toni

Joan Pla i Padró, als setanta-tres anys, remendant xarxa al port de Sant Feliu de Guíxols l'any 2003.
Autor: Neri Martínez

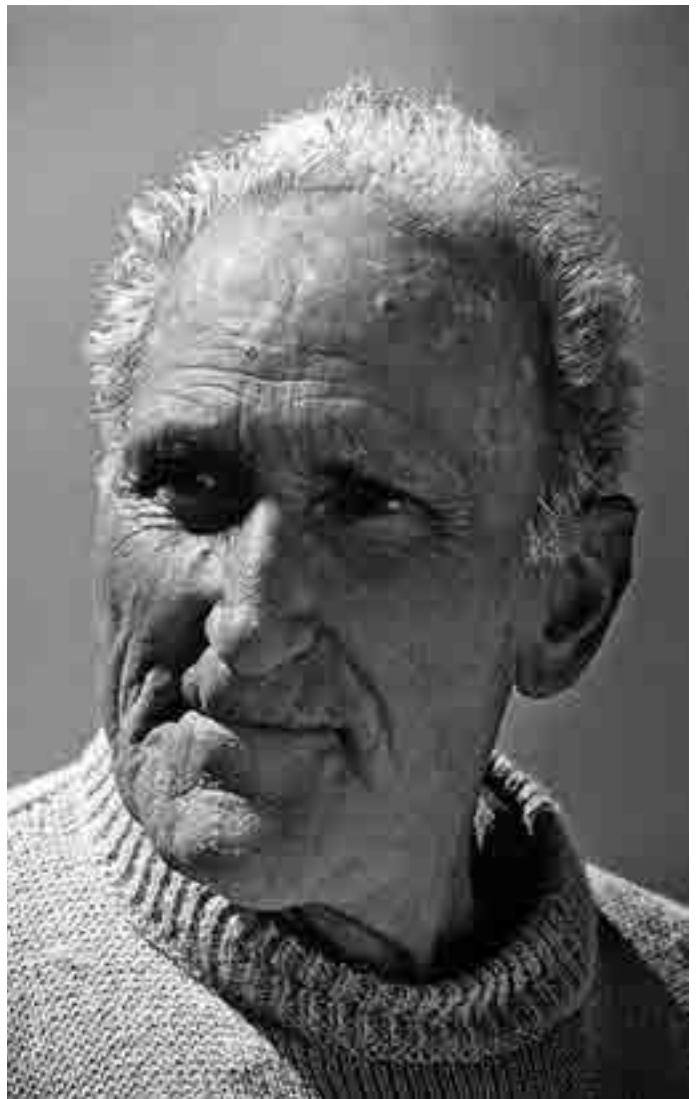

Valladares Gallardo i el pescador marroquí Abdellah El Bahraoui, tots dos en actiu.

JOAN PLA I PADRÓ em va explicar que sempre havia anat al mar, a la pesca del sardinal ajudant el seu pare. Fins a l'any 1940 hi havia unes sis barques de sardinals al port de Sant Feliu. De fet, les barques s'havien d'avarar a la platja, perquè el port era per als vapors. Hi havia catorze teranyines i sis barques de tresmall. Joan Pla recordava: "la xarxa de sardinal es calava al vespre, a l'alba de prima. Es llevava a la nit i es tornava a calar l'endemà, a l'alba de matinada. A la prima hi posàvem un fanal i enceníem un ble impregnat d'oli d'oliva per poder veure la boia. El fanal penjava d'un bastó sobre la boia i servia de gall, per feinejar i per si venia una altra barca. Es pescava amb una sola malla i es penjava a mitja aigua. Es posaven uns cordills amb uns suros a quinze o vint brases i quan passava la sardina s'enganxava i s'havia de desmallar. A la barca hi anàvem dos mariners. Les barques eren a la platja, on ara hi ha el Club Nàutic [l'antic]. També hi havia quatre o cinc bous i l'artet. En el bou es tirava una xarxa fent un cercle amb una bossa al final. S'anava estirant amb uns corrons i anava pujant la corda i la xarxa. Es pescava molt de *reget*. Ara tot això ha passat a la història.

Remendar era una cosa de paciència. Avui ja no es *remenda*. Ara fan servir xarxa japonesa amb multifilament de niló. Com que és barata, quan es trenca se'n compra una altra de nova. Jo ara ajudo el noi amb el tresmall, però tornaria al temps d'abans. Com que es pescava a mà, s'havia de fer a poca profunditat, a prop de la costa. Ens orientàvem per senyes. El meu fill porta GPS, sonda, pilot automàtic i ràdio. El futur no el veig gaire bé. Ja s'hi coneix que pesquen menys..."

En TONI VALLADARES, descendent d'un pescador d'encerclament de Castell de Ferro, poble de la província de Granada fundat per un català, segons li havia explicat el seu pare, qui va emigrar cap a Sant Feliu. Després de treballar molts anys a la teranyina es va poder comprar una barca petita. En Toni amb el seu germà varen comprar una teranyina de segona mà, de vint-i-tres metres d'eslora a Almeria: "al meu pare li va

entrar pels ulls aquella barca, perquè si s'ha de fer nova val molts quartos! El pare es va jubilar amb seixanta anys i als seixanta-un es va morir. Em penso que li faltava la mar... Va enganxar una època molt dolenta, no es guanyaven calers, portàvem quatre o cinc anys amb pèrdues i això a ell el va menjar. Jo vaig a pescar des dels tretze anys."

"Un dia la sardina pot anar a un preu i l'altre a la meitat. És la demanda del mercat. Però també hi ha molt de peix que ve de fora. La gent només mira el preu i no veu que la qualitat no és la mateixa. Nosaltres portem sardina, anxova, sorell, verat, a vegades bonítols, bogues i no gaire cosa més, tot peix blau. Arribem a les set o les vuit del matí, l'hora de la subhasta. A vegades ha anat bé la pesca i a les cinc ja som aquí. Llavors ens quedem al barco fins a les vuit, que traïem el peix a la llotja i el posem bé. A vegades és mal temps i hem calat de prima, a les dotze o la una de la nit. Llavors es queda un a la llotja per vigilar i els altres dormen a la barca."

A la teranyina hi anaven catorze mariners. El seu germà al bot de llums. "vuit mariners són espanyols entre quaranta-cinc i seixanta anys i quatre marroquins joves. La gent jove no ve a treballar. A l'arrossegament és més fàcil trobar mariners perquè es treballa de dia, en canvi a la teranyina és més sacrificat perquè s'ha de treballar de nit. A més, nosaltres si trobem peix al golf de Lleó, hem d'estar tota la setmana fora. A l'estiu l'anxova ve de l'estret de Gibraltar i va pujant cap al golf de Lleó. Suposo que van buscant aigua més calenta. Per la temperatura de l'aigua et pots guiar per saber si és sardina o anxova. Si l'aigua està a vint-i-dos o vint-i-tres graus és més fàcil que sigui anxova que sardina o un altre peix. Cada any vénen barques d'Andalusia que van darrere l'anxova. El peix va pujant i ells també. I al final ens trobem tots al golf de Lleó. El futur el veig malament perquè la gent jove

D'esquerra a dreta:

Abdellah El Bahraoui a la teranyina l'any 2003. Autor: Neri Martínez

Toni Valladares Gallardo davant la seva teranyina l'any 2003. Autor: Neri Martínez

El port pesquer de Sant Feliu de Guíxols, sota l'antic edifici del Salvament de Naufrags. Autor: Neri Martínez

És la meva vida, sempre estic aquí, si no és fent xarxa, arreglant el motor, el bot de llums o la barraca, però sempre que al costat hi vegi aigua. Però no m'agradaria que el meu fill fos pescador, es pateix molt també i és molt sacrificat

no vol treballar amb la pesca. Volen guanyar diners sense treballar i, amb la pesca, si no treballes, malament.

A mi m'agrada perquè no he fet altra cosa. Em treuen d'aquí i no sé què fer. Si em portessin a un poble que no hi hagués mar, em penso que em moriria. És la meva vida, sempre estic aquí, si no és fent xarxa, arreglant el motor, el bot de llums o la barraca, però sempre que al costat hi vegi aigua. Però no m'agradaria que el meu fill fos pescador, es pateix molt també i és molt sacrificat. Ho dic com a armador. Sempre ets aquí. De vint-i-quatre hores en passaries vint-i-sis fent coses. El mariner és una altra cosa. Els dies que no treballa, pot fer feina per ell, fent hores a qualsevol lloc. Quan sortim a pescar no sabem res de res: si hi haurà pesca, si valdrà o no..."

ABDELLAH EL BAHRAOUI em va explicar que havia començat a anar *en mar* als setze anys. El seu pare era patró d'una embarcació a Ras El Ma, a la província de Nador, on es pesca amb encerclament sardina i verat. L'arrossegament es practica a la província de Melilla. Abdellah lamentava que els pescadors espanyols varen acabar amb la pesca al Marroc: "Des de 1960 hi havia un tractat que varen fer els governs d'Espanya i el Marroc pel qual els *barcos* espanyols podien pescar allà a canvi de diners. Es pescava des d'Alhucemas fins a la frontera amb Algèria. Va ser un desastre total. En vint anys es va acabar el peix pel sistema i la mida de les xarxes. Si només era permès fins a 300 caixes, en portaven 600 i fins a 1.000. Els pescadors vells del meu poble no s'esperaven això. Allà ara no hi queda res. Ara els *barcos* espanyols van cap al golf de Lleó.

El meu germà gran treballava en un *barco* d'Adra que pescava al Marroc als anys vuitanta. Quan es va acabar la pesca va tornar a Cadis. L'amo va cridar el meu germà per treballar. Li va enviar un contracte de treball firmat pel Ministeri de Pesca. El *barco* va venir a treballar a Sant Feliu. Vaig venir amb dinou anys a Sant Feliu amb un contracte de treball i m'hi he adaptat bé. Si respectes et respecten. Fa molts anys que treballo al mateix *barco*, però no m'agradaria que el meu fill fos pescador. Si fa mal temps no cobres. La joventut no vol la mar. És un treball arriscat i no es guanya. Ja m'agradaria estar en una oficina sense pluja ni vent quan fa mal temps a mar..."

Desconec el destí dels tres pescadors que vaig entrevistar. Espero que pel que fa als més joves puguin viure de la seva professió. Crec que el seu testimoni reflecteix molt bé l'evolució de la pesca a Catalunya i els problemes que s'han de resoldre per fer una pesca sostenible i responsable amb el medi i per garantir la pervivència d'aquest ofici ancestral.

Lurdes Boix Llonch

Historiadora i Directora del Museu de l'Anxova i de la Sal

Vist per la **CUINA** EL MAR DES DE CAN PERIC. El peix actualment és un producte molt apreciat i encara ho són més les antigues receptes per elaborar-lo. Es tractava d'una cuina senzilla i natural que tenia com a protagonista el peix acabat de pescar. Cuinat pels mateixos pescadors després d'una jornada de treball o a les tavernes, on es podia assaborir l'autèntic gust de mar. A banda, aquests locals eren com la segona llar dels pescadors: hi passaven llargues estones, de bon matí o en acabar la feina, comentaven les incidències, explicaven anècdotes, s'assabentaven de les novetats... Es pot dir que a la taverna es vivia en directe el món de la pesca sense necessitat d'embarcar-se.

El meu nom és Joana Valls i sóc la jove de can Peric, una vella taverna dels avis del meu home avui ja desapareguda. M'han demanat de parlar sobre el peix i les diferents formes de cuinar-lo. Vaig ser durant molts anys la cuinera de can Peric i, val a dir que, de peix, n'ha passat molt per les meves mans i l'he cuinat de distintes maneres. A la brasa, un bon suquet, macerat, salat, escabetxat, arreboscat... Voldria centrar aquestes ratlles sobre el peix blau, tot i que n'he cuinat de totes menes. A Sant Feliu, el peix que majorment es pesca són sardines, anxoves, verats, visos, sorells, alatxes, peix espasa, agulles, caues, *llevanasses*, oblades... La flota de pesca més important són les teranyines (la pesca de l'encesa). De barques d'arrossegament (les vaques), avui ja no n'hi ha a Sant Feliu. Anys enrere n'amarraven al moll unes quantes, molt poques, a més estirar mitja dotzena. Les sardines, el peix blau per excel·lència, es mereixen quatre paraules. La seva qualitat és molt diferent segons l'època de l'any. Les sardines, a l'hivern són ei-xutes, no tenen greix, gota saboroses. Arribat el mes de maig ja comencen a ser més gustoses, però quan veritablement són un menjar excepcional és al pic de l'estiu. Llavors és quan es troben al punt just, fins i tot no cal posar-hi oli a l'hora de cuinar-les. Molsudes, cuites sobre una bona brasa, all i julivert al damunt i, si s'escau, un petit rajolí de vinagre, no hi ha menja més apetitosa. Sense oblidar-se d'un bon vi per anar traguent.

Si del peix blau ens ha parlat, penso que no estaria malament que la Joana –i, així li he proposat– ens convidés a una menja cuinada amb aquest peix. Dit i fet, avui la mestressa de casa ens ofereix un dels plats més demanats i apreciats pels amics i clients de can Peric.

Suquet d'anxoves de can Peric

Per a dues persones

INGREDIENTS

- ¾ de quilo d'anxoves de bona mida
- 8 grans d'all
- Uns quants brins de julivert
- 2 talls de pa fregit
- 2 iogurts de salsa de tomata
- 50 grams d'ametlles torrades
- 1 iogurt d'oli
- Sal i pebre

ELABORACIÓ

Netejar les anxoves per deixar-les sense cap i tripa. Per fer la picada, en una batedora hi posarem les ametlles, els alls, el julivert, el pa torrat i la tomata, tot ben passat. També ho podem fer en un morter. Agafarem una cassola de terrissa, hi tirarem l'oli i, una vegada calent, hi abocarem el contingut del pot de la batedora (la picada) i remenarem durant cinc minuts. Tot seguit, hi afegirem un cullerot, dels de sopa, d'aigua calenta sense parar de remenar per espai de cinc minuts més. No farem servir fumet per tal que l'anxova mantingui tot el gust. Al cap dels deu minuts, hi posarem les anxoves, que procurarem que sempre estiguin cobertes, si cal, afegint-hi més aigua. Deu minuts més a foc ràpid, sal i pebre, i ja tenim el cuinat enllestit. Posar-ho a taula amb la cassola tapada i quan encara faci xup-xup.

De dalt a baix, d'esquerra a dreta:

La Joana Valls preparant el suquet d'anxoves durant el dinar popular que es va organitzar el maig de l'any 1993, a l'inici de la promoció del Peix Blau Ganxó. AMSFG. Fons Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols. (Autor: desconegut)

El gastrònom Jaume Fàbrega fent un parlament durant el sopar de presentació de la campanya del Peix Blau Ganxó a finals dels anys noranta. AMSFG. Fons Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols. (Autor: desconegut)

Diferents plats elaborats amb peix blau en la mostra organitzada a la rambla Vidal durant la campanya del Peix Blau Ganxó de l'any 2014.

Retrat dels cuiners dels restaurants de Sant Feliu de Guíxols durant el sopar de presentació de la campanya de promoció del peix blau a finals dels anys noranta. AMSFG. Fons Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols. (Autor: Pere Carreras)

No ho podria precisar, però deu fer a prop d'una vintena d'anys, quan es va encetar la campanya del Peix Blau Ganxó, vaig ser l'encarregada de cuinar un suquet d'anxova per a unes cinc-centes persones

Per descomptat, també es fa la pesca "a la menuda", l'artesana, que és molt profitosa en el sentit que permet agafar peix de molt bona qualitat. Calar una garbitana (julioles i serrans) i també una nansa per atrapar-hi un parell de llagostes, potser un llobregant i també una llúïsa. Sortir a punt d'alba i amb la potera, proveir-se de quatre calamars i alguna sèpia. Anar a calar les armellades o les soltes, llevar la xarxa i quedar-se bocabadat amb el llambregar dels peixos i anar-los desmellant amb tota cura. Una diada de mar trencant, anar-se'n fins a l'Estufador, a garbí de Port Salvi, i ben amagat darrere una roca, tirar l'ham a la "barromera" i treure'n un majestuós llobarro. En un lloc "de pas", tenir la traça per afitorar una escorredissa orada...

Noms d'estrís de pesca i de formes de pescar que vaig anar aprenent a la taverna, només sentint parlar els pescadors que venien a fer el got de vi, que demanaven un "remenat" (ara en diem *carajillo*) o a beure una barreja (moscatell amb unes gotes de conyac, anís o cassalla) a primera hora del matí. D'altres, una vegada enllestida la feina, passaven per casa seva, recollien el plat i venien a dinar a la taverna.

No ho podria precisar, però deu fer a prop d'una vintena d'anys, quan es va encetar la campanya del Peix Blau Ganxó, vaig ser l'encarregada de cuinar un suquet d'anxova per a unes cinc-centes persones. Un àpat que es va fer al moll. Ens van caldre dos-cents trenta quilos d'anxoves. El dia abans, amb un equip de vuit persones, vàrem esganyissar les anxoves i els vàrem treure el cap i tripa. L'equip de la Brigada Municipal, preparant el foc, també hi posà la seva valuosa col·laboració. Les vàrem cuinar en tres cassoles. Creieu-me que feia goig veure la més grossa –que ens va deixar l'Ajuntament de Llagostera– amb una cabuda per a tres-centes persones. La gent, molt contenta i agraïda, tot va anar de primera. Després de tants anys, encara em trobo amb persones que em demanen si ho tornarem a fer. Segur que m'he deixat moltes coses "a banda". Potser un altre dia en podrem tornar a parlar. Gràcies per llegir-me.

Joana Valls
Cuinera

CARMELO MARTÍNEZ MARTÍNEZ, és patró major de la Confraria de Pescadors de Sant Feliu de Guíxols des de fa gairebé vuit anys, compagina les seves responsabilitats com a gerent d'aquesta institució amb la seva feina com a armador d'una traïnya. Exposa amb estimació com és i com funciona aquest sector i la seva íntima relació amb la natura.

Carmelo Martínez Martínez va néixer a Torrevella (Alacant), que és el lloc d'origen de la seva família. La seva mare hi va anar per al naixement, però aleshores ja vivien a Barcelona, que és on va passar la infantesa. El seu pare havia estat pescador i va ser patró d'un remolcador fins que va morir, però no creia que el futur del seu fill fos treballar al mar. De fet, Carmelo volia dedicar-se a l'àmbit de l'administració d'empreses. Quan tenia vint-i-quatre o vint-i-cinc anys el seu pare va comprar un vaixell de pesca i aquest fet el va decidir a canviar de feina. Tot i que altres de la seva mateixa edat s'havien embarcat abans, ell va aprendre treballant amb la tripulació. Calia tenir una base i van escollir Sant Feliu de Guíxols i, encara que, al principi, la tripulació era de Barcelona després van agafar santfeliuencs. Ha fet arrels a la ciutat i, durant anys, s'ha implicat col·laborant amb la Junta de la Confraria de Pescadors fins que en va ser escollit patró major, cosa que ha implicat un alt nivell de compromís. Conscient que el seu futur depèn del mar, en parla amb respecte i lamenta tant la manera com s'elaboren les normatives com el seguiment que se'n fa. Treballa de valent perquè la Confraria sigui coneguda i ocupi el lloc que mereix dins la ciutat.

Des de quan exerceix com a patró major de la Confraria de Pescadors de Sant Feliu de Guíxols?

Ara mateix em costa recordar-me'n, ja que sempre he estat vinculat a la Junta. Aquest és un lloc petit i tots hi participem. Abans col·laborava perquè estava en la Comissió d'Encerclament. Vaig ser patró major en funcions des del març del 2007 i, per elecció, des del 2008. Sortir al mar i tenir treball en terra és complicat. El personal de la confraria em dóna suport, especialment el secretari, però quan hi ha temes greus hi has de ser i, quan coincideixen amb temes d'empresa, no és gens fàcil. A les confraries grans el patró major es pot dedicar gairebé exclusivament a les tasques de la confraria.

Quina és la funció de la Confraria?

Bàsicament consisteix a fer-se càrrec de la comercialització o venda del peix. El seu paper és d'intermediària entre pescadors i compradors. El peix blanc requereix una subhasta massiva perquè es nodreix de petits compradors com peixateries o restaurants. El peix blau, que és el que es comercialitza aquí, es ven principalment a majoristes. Llavors ens influeix la venda a tot Espanya, ja que els distribuïdors són grans empreses que treballen en diverses confraries a la vegada.

Qui en forma part?

La Junta està formada pels diferents sectors, és a dir, hi ha representació de les diferents especialitats de pesca i també dels diferents grups o tipus de treballadors. A Sant Feliu de Guíxols hi ha traïnyes, que és pesca d'encerclament, arts menors i palangre. No hi ha pesca d'arrossegament. A la Junta hi ha representació dels propietaris o armadors, dels tècnics i dels mariners. Ha de ser així

perquè tothom hi pugui ser present i no prevalguin els interessos d'un grup per damunt dels altres. Hi ha estatuts i legislació de la Generalitat que regula aquest aspecte. Malgrat tot, actualment no hi ha tanta paritat, molts vénen de fora, especialment els mariners, i no veuen la confraria com una cosa propera sinó com un organisme semblant a l'Administració pública.

No hi ha pesca d'arrossegament?

No, durant els anys noranta es va intentar de nou introduir les barques d'arrossegament, per garantir l'estabilitat econòmica, ja que cada dia porten peix. Però no va prosperar... Aquí la captura que es fa no és massiva i està molt condicionada per les condicions meteorològiques. L'any passat, per exemple, vam pescar cada dia. Aquest any, en canvi, és un desastre a causa del temps. Hi ha dies que no trobem peix. No hi ha una explicació, hi ha temporades bones i d'altres que no ho són.

Com s'organitza la Confraria?

Hi ha una junta i una assemblea. La Junta es reuneix trimestralment, no obstant això ara som pocs i es parla de manera espontània, segons va sorgint, ja que és difícil coordinar horaris. Algunes vegades es realitzen consultes entre els diferents sectors que després es traslladen a la Junta, però moltes vegades el tema ja s'ha resolt abans. L'Assemblea es reuneix només per a temes molt excepcionals.

I les atribucions del patró major?

Actua com a aglutinant o interlocutor de tots els col·lectius que formen part de la Confraria... Duu a terme la representació i direcció de la institució. Totes les decisions han de

En aquesta pàgina, retrat de Carmelo Martínez al port de Sant Feliu de Guíxols, sota l'edifici del Salvament. AMSFG. Col·lecció Municipal d'imatges. (Autor: Salvador Estibalca)

A la pàgina següent, detalls de la descàrrega del peix al port de Sant Feliu de Guíxols. Procedència i autor: Jordi Ferrando; Pescadors refent les xarxes al moll, el mes de gener de 1967. AMSFG. Fons Jordi Rabell. (Autor: Jordi Rabell)

passar per la Junta o Cabildo, té diferents noms segons el lloc.

Quants pescadors formen part de la Confraria?

Estem per sota del centenar perquè s'han perdut quatre vaixells amb tripulacions d'uns deu o dotze homes. Això representa molt més de quaranta persones.

Quan diu que s'han perdut, què significa ?

Que s'han desguassat, que han demanat la base en altres ports o que s'han accidentat. Aquests darrers anys hem patit l'enfonsament de tres embarcacions per accident.

Segueixen en la Confraria després de la jubilació?

No, està relacionat amb la vida laboral. Pertanyen a la Confraria tots els que estan en actiu, o sigui, afiliats a la Seguretat Social. Després de la jubilació no es mantenen els vincles. Fins fa uns anys, molts jubilats seguien pescant a nivell particular, però ara la normativa fa que sigui inviable. No poden estar a la llista tercera, han de matricular els vaixells com a embarcacions d'esbarjo; han de pagar més i no es poden posar en els llocs per a la pesca. Encara que en les poblacions petites es podia arribar a acords, en les grans hi havia problemes perquè alguns treballaven fort i podien perjudicar els que estaven en actiu.

Quina relació té la Confraria amb l'Administració? En rep subvencions?

Principalment els ingressos d'una confraria provenen del percentatge sobre la venda de peix. També hi ha subvencions a canvi de realitzar algunes funcions pròpies de l'Administració. En aquesta Confraria els

ingressos més importants provenen dels vaixells de fora. Les traïnyes canvien de port perquè segueixen el peix. Van a tots els ports. Els de Barcelona i Arenys són els que més es mouen. A l'estiu, solen venir de Mazarrón, Almería i Màlaga. Encara mantenen el costum d'estar tot l'any fora de casa, tenen vaixells molt ben preparats. Fins ara han vingut cada temporada, però no hi ha res segur, ja que depèn de la pesquera d'allà i de la d'aquí. També passa que aquest tipus de vida cada cop hi ha menys gent que l'aguanta.

Aquí els vaixells són itinerants?

Fins fa no gaire, més o menys cap a l'any 2000, encara es passava la setmana fora si no feia mal temps. De dilluns a divendres, llavors tornàvem a casa. Es llogava un autocar entre diferents vaixells per anar i venir del port on ens estàvem. Després ja anàvem en cotxe i, finalment, vam acabar comprant furgonetes per a quan som lluny. Ara als vaixells ja no hi tenim ni cuina! Recordo que, quan el meu pare va comprar l'embarcació era una època molt bona, hi havia molt de peix al golf de Lleó. Hi havia més de cent vaixells feinejant, venien d'Almeria, Mazarrón, Màlaga, Castelló... S'omplien tots els ports. Solíem anar al Port de la Selva.

Amb quines altres institucions o entitats treballen?

Formem part de la Federació de Confraries de Girona, que està dins de la Federació catalana que, al seu torn, està dins de l'espanyola. Serveixen de pont amb l'Administració, especialment la Federació de Girona, són

les que tracten amb la Generalitat o amb el Ministeri de Pesca de Madrid o, en última instància, amb Brussel·les. Nosaltres ho fem rarament.

L'organització de la Federació és similar a la de la Confraria?

A la Federació, igual que a la confraria, hi ha una Junta de Govern i una Assemblea General. A la Federació, a més, hi ha una Junta Major per decidir sobre temes importants. També tothom hi és representat.

Quines preocupacions o necessitats detecten en el col·lectiu?

La preocupació més gran és el peix... Estadísticament el nombre de captures no ha baixat, però cada cop és necessari un esforç més gran per aconseguir el mateix resultat. Es precisa més equipament, més tecnologia, més treball. Cada cop costa més complir les normatives. Els governs volen arreglar el sector però van acumulant normes. Per exemple, si s'enfonsa un vaixell es posen condicions més estrictes. Cada any s'han de passar revisions molt dures i totes les embarcacions igual, sense distingir les pesqueres. No és el mateix treballar al Mediterrani o a l'Atlàntic, ni tampoc treballar a prop de la costa o estar quinze dies en el mar. Abans les despeses estaven relacionades amb la pesca: el gel, les xarxes, etc. Ara, abans de sortir, ja tenim un munt de despeses.

Hi ha massa administracions?

Europa condiona l'Administració espanyola. Nosaltres, a Brussel·les, no hi arribem... La Generalitat actua com a gestor, així que hi ha molts

temes que no tenim a qui plantejar-los. En general, aquí la normativa és molt més restrictiva que en altres països europeus i les confraries podem actuar restringint encara més però mai augmentant. Per exemple, el tema dels horaris. El cas és que les normes hi són i s'han de complir, però moltes vegades es desconeix el motiu que les va originar. No es fan estudis científics perquè és molt complicat i car, ja que per tenir resultats fiables han de realitzar-se durant molts anys. És difícil que s'investigui la sardina, però ho és menys que s'estudiïn els dofins o la gambeta. Sembla que resulten més "mediàtics"... En el cas de les tonyines, des de fa anys es duu a terme una campanya de protecció molt estricta i que comporta un gran control administratiu. Malgrat tot, no s'han revisat les dades i els estudis inicials han quedat antiquats. Ara, més aviat, es detecta que hi ha una gran població i que viu sense emigrar, fins i tot a les aigües dels ports. Crec que l'estadística serveix a nivell comercial, però no per conèixer el mar.

Crec que en general hi ha força desconeixement d'aquest sector...

A Sant Feliu mateix, el port queda apartat de la ciutat, sobre tot des del trasllat des de les antigues oficines a la seu actual, a mitjan anys vuitanta. Si no vens expressament, no hi ha contacte. Això ens preocupa i, per aquest motiu, hem col·laborat amb escoles o amb vosaltres mateixos, que coordineu la revista L'ARJAU, a través de l'alcalde. La nostra intenció no és guanyar consumidors de peix, més aviat és un objectiu social,

ser més coneguts a la ciutat.

La imatge que en tenim des de fora és que és un ofici que es transmet de generació en generació, es correspon amb la realitat?

Abans sí, ara ja no hi ha tanta tradició familiar. És habitual entre els armadors, els fills encara segueixen el camí dels pares. En el cas dels mariners, ja no. Molts vénen de fora i les tripulacions ja no són de família de pescadors. Quan es va produir el boom de la construcció els joves ja no es van embarcar i llavors era molt més fàcil que ara! Actualment s'han de fer molts cursos per preparar-se. Va venir gent magribina que havia tingut contacte amb la pesca a Andalusia, tenien ofici i sabien l'idioma, va servir de pont. Després ha vingut gent de Perú, Equador o Senegal, també són pescadors. Malgrat tot, cada vegada més, comencen a treballar persones que, simplement, busquen feina però no són pescadors.

Què és el que ha canviat més en la seva feina des que va començar?

Les noves generacions han estat les que han introduït les noves tecnologies. La tecnologia, per exemple, fa possible treballar en llocs desconeguts. Antigament s'utilitzaven les senyes per localitzar llocs de perill, fons amb roques. Servien com a referències per triangular, en canvi, els vaixells d'arrossegament s'orientaven per enfilació de senyals. Quan vaig començar només portàvem radar i això permetia tenir una radiografia aproximada de la costa. Quan anàvem al golf de Lleó, preguntàvem als altres vaixells que tenien radars més

potents per afinar el rumb. Ara tot ho tens al plòter... Estem tan acostumats a la tecnologia que, si falla, estem perduts! La tecnologia també ha canviat el treball físic. Ara per realitzar les tasques no cal la força, ja que s'utilitzen motors hidràulics. El sistema no ha canviat, només l'esforç. Les xarxes són les mateixes que fa vint anys, però antigament eren de cotó. S'havien de tenyir i estendre per assecar-les. Tot es feia a mà, actualment no. On sí que hi ha hagut una gran evolució és en els equips de detecció i navegació.

S'ha reduït tripulació?

Sí, per diferents motius: per la mecanització però també perquè el salari és més digne, ja que s'han de fer menys parts. Com que hi ha menys peix, cal menys gent.

Disculpi aquesta pregunta tan tòpica... Té fills? Voldran ser pescadors?

Tinc una filla de vint-i-dos anys i un fill de dotze. No crec que segueixin les meves passes, encara que la meua filla m'ha acompanyat moltes vegades al vaixell i el meu fill alguna vegada.

Ara penso que, de fet, aquest és un món on principalment hi treballen homes. Coneix alguna excepció?

Abans les dones treballaven només en terra, ja que el treball en mar requeria molta força física. Ara la tecnologia ho faria possible sense cap problema, però encara que hi ha alguns casos de dones pescadores, són excepcionals. Socialment encara resulta xocant. A Sant Feliu de Guíxols mateix hi ha una dona que és pescadora de vocació i que va comen-

çar acompanyant el seu pare des de molt jove.

Com veu el futur?

És incert, depenem de la naturalesa i la gestió que es fa sembla que és a la babalà. Hi ha mesures que són contradictòries des del punt de vista de la sostenibilitat. Fins fa poc, per exemple, la Comunitat Econòmica Europea finançava la retirada definitiva de vaixells i, a la vegada, subvencionava la construcció de noves embarcacions. S'ha condicionat molt el sector perquè s'ha inculcat als professionals la mentalitat d'empresaris i això implica una explotació que busca el màxim benefici sense preocupar-se a llarg termini. S'han modernitzat els vaixells i la conseqüència és que per rendibilitzar les inversions es requereixen captures més grans. Així es perd...

Hi ha gent jove?

Hi ha relleu generacional. La gent és jove, tant els patrons com les tripulacions. Alguns oficis es perden, com els calafats. Moltes de les tasques no requereixen coneixements artesans. La flota ha disminuït i encara disminuirà més. Encara que ja fa molt de temps que se sent que això està perdut, es produeix una oscil·lació i és imprevisible. La naturalesa és imprevisible i molts factors poden influir: la contaminació, l'excés de depuració de l'aigua, les algues. Els conceptes han evolucionat però encara no s'ha adquirit el coneixement científic necessari per comprendre el mar.

M. Àngels Suquet
Arxiu Municipal

Els pescadors

“De la més pobra i ensems més alegre d’aquelles gents, que eren els pescadors, avui en queda a penes rastre. D’aquells pescadors que eren tan essencials a la mar com els peixos, i s’hi assemblaven com germans, havent-hi tants de sardinalers, palangrers i homes de volanti o fitora, iguals que serrans i jurioles, congres i escòrpores; que portaven també motius trets de la mar i feien idèntica ferum d’escata. Eren, em penso, la gent més antiga, la gent immemorial d’aquesta costa tan vella. Ara van desaparixent que fa por. Els catalans, sempre capvius, ja no volem ser pescadors ni pagesos, patrons de barca ni masovers. Tampoc no es troben ni per remei minyons que vulguin fer d’aprenent: es posen un uniforme de “botones”, obren l’ull, paren la mà, i en una mesada d’estiu guanyen molt més del que percep en tot l’any un catedràtic. La picardesca del turisme, talment com un far diabòlic, atrau com papallones el nostre jovent.”

La navegació

“[...] ja podien les ratxes més traïdores sortir-nos per on menys les esperàvem, udolant entorn nostre o topant contra el bot, talment canonades seques; prou les esquerdes i barrancs de la costa ens disparaven cent boques alhora. En rebre aquelles envestides que encrespaven la pell blava i verda de la mar, com si la hi arrenquessin a parracs per fer-ne onatge i escuma, la nostra barqueta s’alçava de proa fins a posar-se gairebé vertical, talment el bon nedador que no es deixa colgar a sota aigua, i feia uns bots esperitats, com el cavall de raça voltat de bandolers en camp ras i a deshora. Hi havia vegades que es tombava sobtadament a una banda, com ferit de mort; però en Benet, que amb la mà dreta servava l’arjau del timó, amb l’esquerra no abandonava l’escota. I amb una traça i un gest inimitables, un no res genial, només feia que estirar o amollar la corda, i decantar o redreçar l’arjau, ara una cosa, ara l’altra, sempre amatent i al punt just, i així anava guanyant al bufarut, pam a pam, l’esbojarrada carrera. En aquells moments en Benet es transfigurava: era un veritable home inspirat, un poeta del vent.”

El peix

“En ple segle XVIII, a la que avui en diem Costa Brava la pesca venia a ser una benedicció de Déu. L’abundor de peix hi era tan gran, que el donaven regalat; i cent anys després, quan jo era petit, la cosa encara durava. Entre 1880 i 1900, el lluç de palangre, la llagosta de roca, els déntols i meros de profunditat i els calamarsos de totes mides eren com el nostre pa de cada dia: en podia menjar tothom; els rics més sovint, naturalment, però ningú que treballés no era prou pobre per a no poder regalar-se’n almenys un cop la setmana. De cabres de mar —una de les menges més bones que es crien—, n’hi havia a milers. Jo n’he vistes ramades de vuitanta i noranta darre- ra Sant Elm, en el fons abrigat, mig sorra mig alga, de la cala del Vigatà. Qui en volgués una dotzena, només havia de varar el bot, donar quatre estropades i arribar-se a collir-les en aquell redós. Els vaillets que anàvem amb l’avi Pepa les comptàvem només; abocats a la borda i a través del mirall, contemplàvem com pasturaven al fons de la cala.”

Fragments extrets del llibre de Gaziell
Sant Feliu de la Costa Brava, editat per
Editorial Aedos a Barcelona l'any 1963

Els sistemes de pesca

"[...] recapitem quines foren a la Costa Brava les menes de pesca que, durant segles i segles, fins als nostres dies, s'hi feien. Els sistemes de pescar bàsics han estat sempre dos: de terra estant i en barca. De terra estant es feia amb dos estris: amb canya, curta o llarga, i amb cordill, que se'n deia llinya o llinyola. En barca, hi havia, que jo recordi, diverses maneres de pescar. Amb cordill: volantí, xarambeco, potera, llença, canya emplomada, palangre, palangró penjat i curricà. Amb ormeig de jonc o de murtra: nansa, gaviana o garbitana, gambina, moranell i viver. Amb ormeig de malla: cel, cabrer (per agafar cabres), cullera i salabrell. Amb xarxes: bou, vaca, teranyina, sardinals, tresmalls, boleros, bogueres, mussols i canyissat. Eren calats en barca i trets de terra estant: els arts, artets, les xàvegues i el batre. En barca també, finalment, i rarament des de terra, es pescava amb fitora, dofina, arpetà i ganxo."

Les xarxes

"La cosa començà de complicar-se [...] a finals del segle XVIII, quan les gentes del Nord inventaren les xarxes fetes en sèrie. Això passava en 1770. Abans, i des dels temps de sant Pere, de xarxes n'hi havia poques, i totes eren familiars i fetes a mà. El món, en tantes de centúries com ja feia que rodava, i tot i els grans esdeveniments haguts, només conegué, fins a l'època moderna, tres menes de pesca: amb canya; amb ganxo o fitora; amb llença, i amb fluixa, que ve a ser amb cordill sol. La invenció de la xarxa feta a mà, i sobretot de la xarxa mecànica (1850), amb la possibilitat de produir-la en gran, representà, sense que ningú tampoc se n'adonés, una revolució més important que no ho havia estat la francesa. [...] tot seguit aparegueren les xarxes monumentals que són les de sardinals, els boleros i els tresmalls. Així la pesca, que sempre havia estat una activitat solitària (i per això tan dolça i profundament humana), o a tot estirar una empresa patriarcal i casolana, d'un petit escamot de pescadors humils [...] de sobte es transformà en una explotació en gran de les riqueses de la mar, amb barques cada cop més grosses i ben utilades, amb patrons industrials i remitgers o tripulants."

La pesca d'arrossegament

"Ja no hi havia aturador. Inventades les xarxes enormes, inventats els transports ràpids i la manera de conservar el peix, la cobdícia dels seus traficants s'esmolava cada dia. Així vingué, cap a 1870, l'invent dels ormeigs o peces d'arrossegament. Vénen a ser com uns rasclats de malla, que passats pel fons marí, el deixen pelat com el palmell de la mà, emportant-se'n en una fastigosa i criminal barreja tot el que troben: peix fet, cries petites i fins microscòpiques, herbes, pedres, fang i plàncton. Les barques de motor que fan feina semblant són les que duen xarxes de bou, vaques, artet, etc. Després vingué la teranyina, originària del nord d'Espanya, on en diuen *traíña*. És la pesca amb llum potent, que primer fou d'acetilè (i per això sovint la sardina que pesscava feia tuf de carbur) i ara és de petroli. Ve a ser la nostra antiga pesca a l'encesa, feta amb llum de llenya, però adaptada al "progrés" modern –Moloc dels nostres dies. En 1912, arribaren a Barcelona els primers "trawlers" o vaporets per a la pesca que en diuen d'altura, a quinze i més milles mar endins."

CALIDOSCOPI

LES IMATGES

1. Pescadors triant el peix a la platja de Sant Feliu de Guixols, cap al 1930. AMSFG. Fons Francesc Llorens. (Autor: Francesc Llorens) 2. Dona remallant les xarxes al costat de la riera del Portalet als anys vint. AMSFG. Fons Francesc Llorens. (Autor: Francesc Llorens) 3. Parades de peix a la rambla Vidal, davant del comerç conegut com a can Mapa, al xamfrà amb el carrer Anselm Clavé. AMSFG. Fons Francesc Llorens. (Autor: Francesc Llorens)

4. Pescadors desmallant el peix a la platja cap al 1930. AMSFG. Fons Francesc Llorens. (Autor: Francesc Llorens)
5. Colla de pescadors triant el peix en la coberta d'un llagut, als anys vint. AMSFG. Fons Francesc Llorens. (Autor: Francesc Llorens) 6. Llagut de pesca de la matrícula de Tarragona, feinejant al port de Sant Feliu de Guíxols durant els anys vint. AMSFG. Fons Francesc Llorens. (Autor: Francesc Llorens)

7. Transport d'ormeigs, a principis dels anys vint. AMSFG. Fons Francesc Llorens. (Autor: Francesc Llorens)
8. Tendam dels pescadors a la platja als anys vint. AMSFG. Fons Francesc Llorens. (Autor: Francesc Llorens)
9. Cavall traient un llagut de mar a la platja de Sant Feliu de Guíxols als anys vint. AMSFG. Fons Francesc Llorens. (Autor: Francesc Llorens)

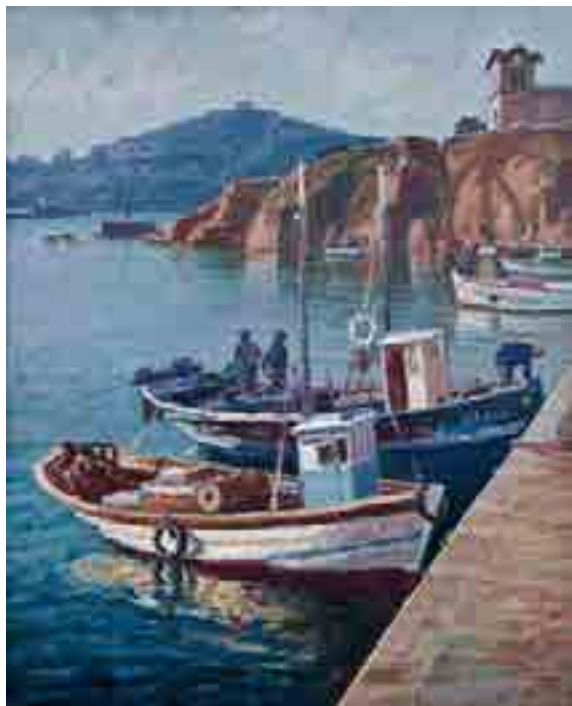

CALIDOSCOPI LES PINTURES

Aquest any se celebra el centenari del naixement de Josep Torrent Buch (Sant Feliu de Guíxols, 1915-1999), conegut com *el pintor de la Costa Brava*. Un dels temes que més el motiva, com a pintor i també com a afició personal, va ser el món de la pesca. En aquesta petita mostra de quadres a l'oli, el pintor copsa detalls dels pescadors a la platja i al moll.

Retrat de l'Emili Morató, conegut
com *El rei negre* que s'embarcava a
la teranyina *Els tres reis*. Oli/tela,
1951-1960
29,5x24

Sense títol
Oli/tela, 1961-1970
100x81

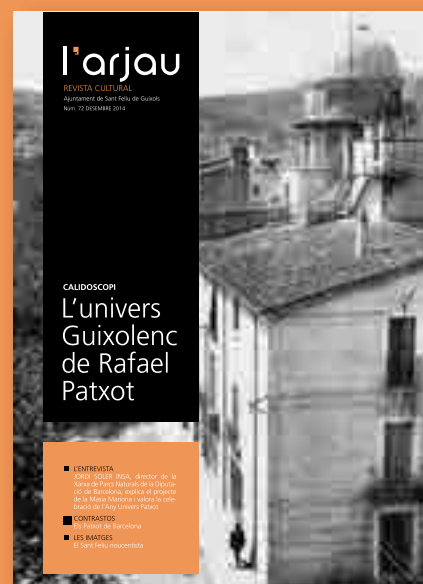
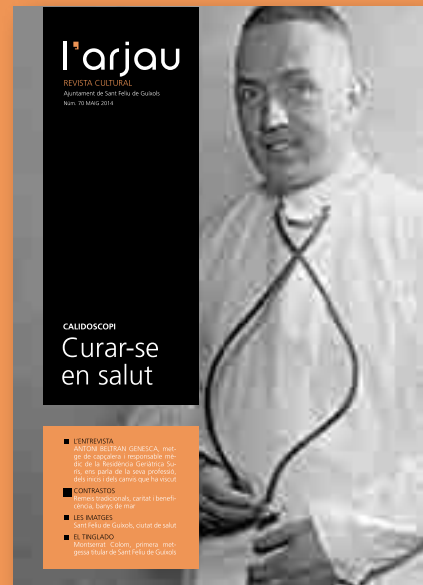

Sense títol
Oli/tela, 1971-1980
65x45

Barques a la platja
Oli/tela, 1968
31x40

Els darrers números...

On aconseguir L'Arjau?

L'ARJAU és una revista editada per l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols que tracta temes culturals del municipi i el seu entorn. Aquesta publicació es distribueix de manera gratuïta i es pot trobar en els estancs i llibreries de Sant Feliu de Guíxols o en els serveis municipals següents: Botiga del Monestir, Oficina d'Informació Ciudadana, Punt d'Informació Juvenil, Guíxols Desenvolupament (estació d'autobusos), centres cívics de Vilartagues i Tueda, Biblioteca Pública Octavi Viader i Margarit i Arxiu Municipal.

Descarrega'l també a:
www.guixols.cat/cultura/arxiu-municipal/larjau-revista-cultural.html

l'arjau

REVISTA CULTURAL

Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols

Núm. 73 ABRIL 2015

AJUNTAMENT DE
Sant Feliu de Guíxols
Arxiu Municipal
Ctra. de Girona, 45-47

Diputació de Girona